

vocabulum sit *Abiathar* et *Achimelech*. Nam Lyranus putat hunc *Abiathar* fuisse filium *Achimelech*, qui sub patre functus sit officio paterno. et eo caso iussu Saulis, comes fuerit fugæ Davidicæ. Hieronymus ut necesse notandum, ita non explicat. Theophylactus aperit aliam rimam, ut scilicet alium fuisse *Achimelech*, qui in libro Regum tantum sacerdos sit dictus israhel, cum hic *Abiathar* dicitur *ἀρχιερεύς*. Mirum cum La-

CAPUT III.

1. Et introiit iterum in synagogam, et erat ibi homo habens manum aridam.

2. Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum.

3. Et ait homini habenti manum aridam : Surge in medium.

4. Et dicit eis : Licet sabbatis benefacere, an malè animam salvam facere, an perdere? et illi tacebant.

5. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini : Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus illi.

6. Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

7. Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare : et multa turba à Galilæa et Judæa secuta est eum.

8. Et ab Hierosolymis, et ab Idumæa, et trans Jordanem : et qui circa Tyrum et Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.

9. Et dixit discipulis suis, ut navicula sibi deserviret proper turban, ne comprimerent eum.

10. Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11. Et spiritus immundi, cum illum videbant, prodeiebant ei, et clamabant, dicentes :

12. Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum.

13. Et ascendens in montem, vocavit ad se quos voluit ipse, et venerunt ad eum.

14. Et fecit ut essent duodecim cum illo, et ut mitteret eos prædicare.

15. Et dedit illis potestatem curandi infirmos, et eiecendi demonia.

16. Et imposuit Simonem Petrus :

17. Et Jacobum Zebedæi, et Joannem fratrem Jacobi, et imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filii tonitruum :

18. Et Andream, et Philippum, et Bartholomæum, et Matthæum, et Thomam, et Jacobum Alphaei, et Thadæum, et Simonem Cananæum,

19. Et Judam Iscariotem, qui et tradidit illum.

20. Et veniunt ad domum : et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum : dicebant enim : Quoniam in turorem versus est.

22. Et scribæ qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant : Quoniam eiecit demonia, et quia in principe demoniorum eiecit demonia,

23. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis : Quomodo potest Satanas Satanam eicere?

24. Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

tini codices constanter habent *Achimelech*, cur in Græcis Evangelis semper habeatur *Abimelech*, nisi quod Suidas in dictione *ἀρχιερεύς* addit eundem utroque nomine signari. Nisi solus. Solus non additur apud Græcos, nec erat in codice Constantiensis. ER DEBIT EIS. Pro eis melius vertendum, qui secum erant : Et dedit his quoque qui secum erant.

CHAPITRE III.

1. Et Jésus entra de nouveau dans la synagogue, et il s'y trouva un homme qui avait une main desséchée.

2. Et ils l'observaient, pour voir s'il le guérirait un jour de sabbat, afin de l'accuser.

3. Et il dit à cet homme qui avait la main desséchée : Levez-vous au milieu de tout le monde.

4. Puis il leur dit : Est-il permis au jour du sabbat de faire du bien, ou du mal, de sauver la vie ou de l'ôter? Mais ils demeurèrent dans le silence.

5. Et les regardant avec indignation, étant affligé de l'aveuglement de leur cœur, il dit à cet homme : Étendez votre main. Il l'étendit, et elle devint saine.

6. Les pharisiens étant sortis tinrent aussitôt conseil contre lui avec les hérédians du peuple.

7. Mais Jésus se retira avec ses disciples vers la mer où une grande multitude de peuple le suivit de Galilée et de Judée.

8. De Jérusalem, de l'Idumée, et d'au-delà du Jourdain : et ceux des environs de Tyr et de Sidon, ayant qui parler des choses qu'il faisait, vinrent en grand nombre le trouver.

9. Et il dit à ses disciples qu'ils lui tinsent là une barque, afin qu'elle lui servit pour n'être pas trop pressé par la foule du peuple ;

10. Car comme il en guérissait plusieurs, tous ceux qui venaient quelque mal se jetaient sur lui pour le toucher.

11. Et quand les esprits impurs le voyaient, ils se prosternaient devant lui, et s'écriaient :

12. Vous êtes le Fils de Dieu. Mais il leur défendait avec de grandes menaces de le découvrir.

13. Et montant sur une montagne, il appela à lui ceux que lui-même voulait, et ils vinrent à lui.

14. Il en établit douze pour les avoir avec lui, et pour les envoyer prêcher.

15. Et leur donna la puissance de guérir les malades, et de chasser les démons.

16. Et il donna à Simon le nom de Pierre ;

17. Les autres étaient Jacques, fils de Zébédée, et Jean, frère de Jacques, qu'il nomma Boanerges, c'est-à-dire, enfants du tonnerre ;

18. André, Philippe, Barthélémi, Matthieu, Thomas, Jacques, fils d'Alphée, Thadée, Simon-le-Cananéen,

19. Et Judas Iscariote, qui fut celui qui le trahit.

20. Et ils vinrent en la maison, et il s'assembla encore tant de monde, qu'ils ne pourraient pas même prendre leur repas.

21. Ce que ses proches ayant appris, ils vinrent pour se saisir de lui, car ils disaient qu'il avait perdu l'esprit.

22. Les scribes qui étaient venus de Jérusalem, disaient aussi : Il est possédé de Bêlzebub, et c'est par le prince des démons, qu'il chasse les démons.

23. Mais lui les ayant fait approcher, leur disait en paraboles : Comment Satan peut-il chasser Satan?

24. Si un royaume est divisé contre lui-même, il est impossible que ce royaume subsiste.

25. Et si domus super semetipsam disperiat, non potest domus illa stare.

26. Et si Satanas consurrexerit in semetipsum, disperitus est et non poterit stare, sed finem habet.

27. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum ejus diripiet.

28. Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, et blasphemie quibus blasphemaverint :

29. Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.

30. Quoniam dicebant : Spiritum immundum habet.

31. Et veniunt mater ejus et fratres : et foris stantes miserant ad eum, vocantes eum.

32. Et seledat circa eum turba, et dicit ei : Ecce mater tua et fratres tui foris querunt te.

33. Et respondens eis, ait : Quæ est mater mea, et fratres mei?

34. Et circumspiciens eos qui in circuitu ejus seledant, ait : Ecce mater mea et fratres mei.

35. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, et soror mea, et mater est.

COMMENTARIA.

VERS. 2. — ET OBSERVABANT EUM SI SABBATIS CURARET ; DEEST, eum.

VERS. 4. — ET DIXIT EIS : LICET SABBATIS BENEFACERE AN MALÈ DEEST, facere. Et significatur per benefacere, prodesse ; et per malefacere, lædere. ANIMAM SALVARE AN PERDERE? PRO, occidere? Proponit enim Jesus utrum sabbatis liceat prodesse an nocere. Et augendo orationem, utrum liceat sabbatis vitam servare an occidere ; vitam enim nomine animæ significavit. Tacet siquidem Marcus exemplum de ove quæ cecidit in foveam ; dictum tunc à Jesu ad declarandum et benefacere et servare vitam licitum esse sabbatis ex exemplo ovis.

VERS. 5. — ET CIRCUMSPICIENS EOS CUM IRA. Sicut in Christo fuit vera tristitia, ita etiam vera ira ; non enim assumpsit animum stoicum, sed verè naturalem. Fuit tamen ira in Christo, non passio rationem turbans, sed propositio, non redundans in alias vires, non impediens nec turbans alias actiones animæ.

CONTRISTATUS, pro, condolens. Ita quod duabus propositionibus usus est Jesus : iram contra vitium, condolentiam ad homines, ut intelligas non iratum sciendum, sed condolentem, quod perfecta virtutis est. SUPER CÆCITATE CORDIS EORUM, non mentis, ut cæcietatem affectatam intelligamus ; dum hinc non possunt negare fas esse sabbatis extrahere ovem quæ cecidit, inde autem illicitum putant quod Jesus restituit homines sanitati sabbatis. Magnitudo enim invidiæ et odii in Jesum

VERS. 4. — BENEFACERE, GRÆCIS non sonat simpliciter facere rem malam aut bonam, sed malè re aut bonè afflicere quempiam, quasi dicas : Utrum prodesse fas est sabbatis an lædere? AN PERDERE, id est, an occidere?

VERS. 5. — ET CIRCUMSPICIENS, id est, cum circumspexisset. Nec est, CONTRISTATUS, sed *συνδοκώμενος*, id est, condolens seu verius condolens. ET RESTITUTA EST

25. Et si une maison est divisée contre elle-même, il est impossible que cette maison subsiste.

26. Si donc Satan se soulève contre lui-même, la voila divisée ; il ne pourra plus subsister ; mais il faut que sa puissance finisse.

27. Nul ne peut entrer dans la maison d'un homme fort, et lui enlever ce qu'il possède, si auparavant il ne le lie, pour pouvoir ensuite piller sa maison.

28. Je vous dis en vérité, que tous les péchés que les enfants des hommes auront commis, et tous les blasphèmes qu'ils auront proférés, leur seront remis.

29. Mais si quelqu'un blasphème contre le Saint-Esprit, il n'en recevra jamais le pardon ; et il sera coupable d'un péché éternel.

30. Il leur dit ceci, sur ce qu'ils l'accusaient d'être possédé de l'esprit impur.

31. Cependant sa mère et ses frères arrivèrent ; et se tenant dehors, ils envoyèrent l'appeler.

32. Comme donc le peuple était assis autour de lui, on lui dit : Votre mère et vos frères sont là dehors qui vous demandent.

33. Mais il leur répondit : Qui est ma mère, et qui sont mes frères ?

34. Et jetant les yeux sur ceux qui étaient assis autour de lui : Voici, dit-il, ma mère et mes frères.

35. Car quiconque fait la volonté de Dieu, celui-là est mon frère, ma sœur, et ma mère.

EXCEBAT EOS. DICIT HOMINI : EXTENDE MANUM TUAM. ET EXTENDIT ; ET RESTITUTA EST MANUS ILLI, PRO, illius, scilicet ut altera.

VERS. 6. — EXEUNTES AUTEM PHARISEI, STATIM CUM HERODIANIS CONSILIUM FACIEBANT ADVERSUS EUM, quomodo, pro, ut, non perderent. Magna obstinatio Phariseorum significatur, quod nec convicti respiciunt ; sed quod per vitam accusationis apud ecclesiasticam curiam efflere nequibant, tentant ut per curiæ secularis non justitiam sed potentiam et impunem iniquitatem perdere possint Jesum. Hoc enim significat consilium cum Herodianis ad occidendum Jesum. Herodes namque secularis princeps erat.

VERS. 7. — JESUS AUTEM CUM DISCIPULIS SUI SECESSIT AD MARE ; quia nondum erat tempus passionis ejus, divertit Jesus à malignitate illorum. ET MULTA TURBA A GALILÆA ET JUDÆA SECUTA EST EUM. — VERS. 8. — ET AB HIEROSOLYMIS, ET AB IDUMÆA ET TRANS JORDANEM, ET QUI CIRCA TYRUM ET SIDONEM, MULTITUDO MAGNA, AUDIENTES QUÆ FACIEBAT, VENERUNT AD EUM. Considera hic tres ordines : Primum eorum discipulorum comitantem Jesum ; deinde turbam multam Galilæorum et Judæorum sequentem ; et denum multitudinem magnum ex diversis partibus venientem. Ubi etiam advertit multos inter hos venisse non Israelitas, sed Idumæos filios Esau, et gentiles circa Tyrum et Sidonem, Tyrios et Sidonios ; hi enim fortè erant proselyti ; aut sicut mulier illa Cananæa ad famam miracu-

MANUS ILLIUS. VULG., ILLI. GRÆCÈ est, et restituta est manus illius sana, ut altera. Verum haud scio an verbis aliquot ex Matthæo hic adscripseris.

VERS. 9. — UT NAVICULA SIBI DESERVIRET, ut navicula inserviret sibi ; hoc est, ut navicula esset sibi usui, sive adhiberetur sibi. Nam *προσκατατίθης* sepè aliis veris assistere, sive insistere. NE COMPRIMERENT EUM, id

lorum Jesu ecurrerunt. Unde evangelista dicit, *audientes quae faciebant*, et fortè multos eorum curiositas movebat ad videndum oculis propriis fieri miracula, ad comprobandum si vera erant quae audierant. — VRS. 9. — ET DIXIT JESUS DISCIPULIS SCIS UT NAVICULA SIBI DESERVIRET, PROPTER TURBAM, NE COMPRIMERENT EUM. Petiti non servitium discipulorum in navicula, sed servitium naviculae, hoc est, usum naviculae ad sedendum in eà in aqua, ne turbæ existentes, in terrâ premerent eum.

VRS. 10. — QUOTIENS HABEBANT FLAGAS, pro, *flagella*. Egriitudines evangelista appellavit flagella, quia sunt flagella Dei.

VRS. 11. — TU ES FILIUS DEI. Non desunt demones tentare ad scindendum si Jesus esset Filius Dei. Propterea enim velut adorantes prociunt et clamant, TU ES FILIUS DEI; tentant namque si possent his professionibus et reverentis, certi aliquid haurire.

VRS. 12. — ET VEREMENTER COMMINABATUR EIS, pro, *increpabat eos*, NE SE MANIFESTUM FACERENT. Jesus quomodo perseverat increpando demones et relutando testimonia eorum, ut nihil possent ex propriis professionibus demones proficere; et mundum doceat repellere testimonia demonis, quantumcumque eum reverentia veritatem proficiantur.

VRS. 13. — ET ASCENDENS IN MONTEM, VOCAVIT AD SE, pro, *advocat*. Transit Marcus ad institutionem apostolorum factam à Jesu in monte, non ipsis petentibus, sed à Jesu vocalis. Quos voluit ipse. Nulla est, ne se premerent. Primum Latinus, deinde accommodatus ad Graecum sermonem.

VRS. 10. — FLAGAS, *ῥάβδους*, id est, *flagella*. Sic enim vocat afflictionem, qua Deus corripit homines.

VRS. 11. — CLAMABANT, DICENTES, *ἄκουε*, dicentes, ad ipsos spiritus refertur, quod ea vox Graecis est deuteri generis.

VRS. 12. — COMMINABATUR, *increpabat*. Quantum hoc loco tolerabilis erat, *interminabatur*.

VRS. 13. — ET ASCENDENS IN MONTEM ADVOCAVIT. Graecè est, *ascendit et advocat*, ut posterior sit presentis temporis. Volg., *vocavit ad se*.

VRS. 14. — ET FECIT DUODECIM. Graecè nihil dissident: *Et fecit duodecim, quos et apostolos nominavit, ut essent secum*. Quantum id in enumeratis Graecorum exemplaribus non est subscriptum; et magis contenti breviloquentes Marcè, ut omittatur.

VRS. 15. — ET DEDIT, Graecè, *et habere, sive, ut habent*. Pendit enim à superioribus, ut *essent secum, et habent potestatem*; aut certè cum proximo verbo connectendum, *ῥαβδον αὐτῶν*, *mitteret eos ad predicandum utique haberet*.

VRS. 16. — ET IMPOSUIT SIMONI. Antè hæc verba habent nonnulli Graeci codices, *primum Simonem*. Verùm id in enumeratis non reperitur, et videtur ex Matthæo desumptum. Certè apud Theophylactum non reperitur, nec in editione Aldina. *Et imposuit Simonis nomen Petrus*, Graecè quidem est *ἵδρυε*. Sed *Petrus*, aut *Petro*, aut *Petri*, Latinus est, nisi fallor, nisi magis placeat periphrasis.

VRS. 17. — BOANERGES. Nam Hebraeis *בְּנֵי חֲפָז* *filios sonat*, *בְּנֵי תוֹרַי* *vel fremitus*. Ita nos docet libellus de nominum Hebraicorum interpretatione, incerto tituli. Tameis Hieronymus putat vocem esse depravatam, ac legendum esse *Banerrem*; *בְּנֵי חֲפָז* enim Hebraeis sonare *fremitum*, nisi malis *בְּנֵי חֲפָז* *vel commotio*, non raro enim *פ* per *g* commutatum Septuaginta, ut esse videre in *Gomorra*. Quantum *fremitus* nihilini abest à *tonitru*, cum Homerus Jovem *βρονταῖον* et

enim ratio meritorum aut prioris sequela, aut cuiusvis alterius respectus, sed solius voluntatis Jesu redditur.

VRS. 14. — ET FECIT UT ESSENT DUODECIM. Certum decrevit numerum juxta numerum filiorum Israel; dicente ipso Domino alibi: *Sedebitis super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel*. Cui ille, pro, *secum*, velut collaterales sui. Et ut MITTERET EOS PREDICARE, pro, *ad prædicandum*. Ad duo itaque insituntur apostoli: et ut sint collaterales Jesu, et ut mittantur ad prædicandum. Ex primo familiaris conversatio, familiaris discere, sanctos Jesu mores familiaris haurire, et universaliter eorum profectus datur: ex secundo verò ad populorum utilitatem spectatur.

VRS. 15. — ET DEDIT ILLIS POTESTATEM CURANDI INFIRMITATES ET EICIENDI DEMONIA. In Graeco habetur, *et ut habent potestatem*. Ita quòd tota est una oratio, fecit ut essent duodecim secum, et ut mitteret eos ad prædicandum, et ut habent potestatem curandi. Hoc enim tertium, scilicet potestas faciendi miracula, ut annexum secundo intelligendum, quoniam hujusmodi potestas ad aliorum utilitatem datur, et ad confirmationem evangelicæ prædicationis data est Apostolis. — VRS. 16. — ET IMPOSUIT SIMONI NOMEN PETRUS. Hic appare impletum esse nunc quod prius futurum dixerat Jesus apud Joannem: *Tu vocaberis Cephas*; clarè enim dicitur hic quòd imposuit illi nomen *Petrus* quando instituit apostolos.

VRS. 17. — IMPOSUIT EIS NOMINA BOANERGES; quòd *βρονταῖον* appellet, non ob aliud quàm ob *tonitru*. Porro quid est quòd Hieronymus appellat *corruptum*? An quòd Syro sermone aut Chaldaico delictum est? Hujusmodi verbis subinde utuntur evangelistæ. Imò hæc lingua Christus videtur fuisse locutus, quæ tum communi populo facti quàm maxime familiaris, quòd si evangelistæ corrupti, non teneret corrupti et nobis pro corrupto debet haberi quòd scriptis evangelistæ à Christo prolatum, quòdque Graecè nobis dignitas est interpretari. Quare nihil erat cur in me debacharetur quidam, quòd hic evangelistæ auctoritatem sequi maluerim quàm Hieronymi: præsertim cum hic in hujusmodi rebus nonnunquam vel conveiat, vel parum sibi constet, neque dubitandum quin alicubi fallatur. Indicat divus Hieronymus non eodem ordine recenseri apostolos ab aliis evangelistis, quòd à Matthæo; ne quis ob hoc omnium primam faciat. Petrum, quòd hic primo loco ponitur. Nam Matthæus ipse Thomam præferit modestiæ causâ. Cateri in iugis Matthæum præponunt Thomam. At in Epistolâ ad Galatas Paulus primo loco recenset Jacobum: *Jacobus et Cephas et Joannes, qui videbantur esse columna*, et Hieronymus existimat ejus esse, ordinem ac merita singulorum apostolorum distribuere, quòd illos delegit, inuenit, ut videtur, auctoritatem apostolis omnibus parum fuisse, quòd ad apostolicis numeris functionem attinet. Certè ex ordine recensiois non effliciter colligitur, quis cui sit præferendus. Siquidem ubi multi numerantur, aliquis primus sit oportet. Cateriorum ordo, qui existat in nostris voluminibus, nonnihil dissidet à Graecis: à Graecis consentiunt cum Hieronymo, qui per iuga digerit apostolorum numerum, sic ut primo loco jungat Petrum et Andream; proximo Jacobum Zebedæi et Joannem fratres; tertio Philippum ac Bartholomæum; quarto Thomam et Matthæum; quinto Jacobum Alphaei et Lebbeum cognomento Thaddeum; sexto Simonem Cananaeum et Judam Iscariotem. Simonem Petri cognomine distinguit à Simone Cananaeo, et Jacobum

EST, FILII THONITRU. Dicitio Hebraica est *Boanerges*, quam evangelista interpretatus est, *filii tonitru*. Et Joannes solus filius tonitru clarè patet, cum per ipsum intonerit mundo: *In principio erat Verbum, et Verbum caro factum est*, etc. Ambo quoque simul filii tonitru idè fuerunt, quia tonitruum divinae majestatis, gloriam Christi in transfiguratione videntes, audiverunt.

VRS. 18. — JACOBUM ALPHAËI. Sicut superius dixit, et *Jacobum Zebedæi*, ita modò dicit, et *Jacobum Alphaei*; ac per hoc distinctionem Jacoborum ex diversitate patrum significat. Sicut etiam Simonem Cananaeum distinguit à Simone Petro. Aiunt Cananaeum dictum, à Canâ Gallææ cognominatum. Adverte quòd quamvis non eodem ordine nominantur apostoli à Marco, et Matthæo, apud utrumque tamen primus est Simon Petrus, tanquam nôsse vel nescire aliorum ordinem nihil referat, nôsse autem oportet Petrum primum.

VRS. 20. — ET CONVENIT ITERUM TURBA; ITA UT NON POSSENT NEQUE PANES MANUCARE. Presentis est temporis *convenit*, et significatur Jesum quamvis insitutus apostolis, prædicationem vacare, ita ut etiam horâ comedendi, cibum potius quàm doctrinam omittet. — VRS. 21. — ET CUM ADUISSET SUI, hoc est, illi qui ad Jesum pertinebant, ut agnati, EXIERUNT TENERE EUM, pro, *ut comprehenderent eum*, hoc est, ut manum injectione tenerent eum et compecerent tanquam fatuum. DICERANT ENIM QUONIAM IN FUREM VERSUS EST; pro, *quoniam extra se est*, hoc est, quoniam mente captus est. Consanguinei Jesu, putabant ipsum

Zebedæi filium ab Jacobo Alphaei filio. In quo obiter illud addendum, articulum Graecum vertendum fuisse in id nomen, quòd in articulo subauditur, videlicet *filius*.

VRS. 18. — ET MATTHÆUM. Quidam Graecus codex addit, *publicanum*, quantum nec id reperio in enumeratis veteribus ac vetustis exemplaribus. At Matthæus in suo evangelio addidit, quamvis, cum minus fuerit Matthæus, opus non esset notâ quâ discernetur; et si tuisset opus, habebat et alterum nomen, nempe Levi; tamen addidit, sive ut se deieceret, sive ut ostenderet omnibus adiuturum patere ad Christum. Etiam Graecus articulus patitur, ut veritatur, *qui fuerat publicanus*, aut, *ille quondam publicanus*. Cateri tamen Judæ profitorum cognomen addidit, sive ut discerneret ab Juda Jacobi fratre, qui idem Thaddeus ac Lebbeus dicitur est, ut sit trigonarius, sive ut ex cognomine significaret eum et facturum natum, quòd *Isachar* Hebraeis sonat *mercedem*; atque à tribu, unde fuit oriundus, nomen sortitus videtur. Quoniam non desunt, qui à viculo cognomen deductum malint. Nec est *Schariotes*, quemadmodum habetur in nostris codicibus, sed *Iscariotes*. Nam idem facimus Latinè cognomine Judæ, quòd Graeci Scripturas ecclesiasticas faciunt Hispaniæ, *Ἰσκαριώτης* pronuntiantes, atque hinc Plinius, terra sit insigni fertilitate. Quinor dicit à Prænestina natum, quibus, ut ait Plautus, *Canit id Ciconia*. Apud Chrysostomum *Iscariotes* legitur.

VRS. 20. — ET CONVENIT ITERUM TURBA. *Convenit* presentis temporis est, ut prima syllaba pronuntietur acceda. Id tamen minutulum est, tamen haud indignum judicari quòd indicaretur, propterea quòd in re tam sacrâ nefas sit vel minima negligere. Ita ut non possent. Graecis quidem due sunt negationes. Quòd duobus modis Latine reddi poterat: *Convenit iterum turba tanta, ut non possent ne panibus quidem*

versum in amentem, conferendo priorem vitam Jesu cum tam repentinâ novitate. Viderant siquidem ipsum usque ad annum tricimum mechanicis artibus occupatum (vacabat enim arti fabrilis, ut inferius evangelista dicit) et sciebat operam litteris nunquam dedidisse, et propterea audientes quòd prædicabat eum concursu populi, putaverunt ipsum versum in insaniam, et velut fatuum garrido currere; et idè processerunt ad comprehendendum eum, ne cum infamâ cognitionis vagaretur garrido. Et hinc, prudens lector, habes testimonium quòd Jesus non dicerat sacras litteras à scribis seu sacerdotibus; non vacaverat philosophiæ aut aliis scienciis; nam si prius studuisset scientiis seu sacris litteris, non putassent sui quòd versus esset in furorem; consentaneum siquidem cognovissent esse ut homo prius doctus prædicaret quandoque aliis. — VRS. 22. — ET SCIAE QUI AB HIEROSOLYMIS DESCENDERANT. Nota pessimos doctores describi ab Hierosolymis descendisse; ut unde optime debebant prodire, inde pessimi describantur; et major auctoritas Hierosolymitani supercilii militare contra Jesum, DICERANT QUONIAM BEELEZEUB HABET; ET QUIA IN PRINCIPE DEMONIORUM EICIIT DEMONIA. Marcus tacet miraculum quòd Matthæus et Lucas hic referunt. — VRS. 25. — ET CONVOCATIS EIS, scilicet scribis, ad cor eorum locuturus, dixerant enim non in faciem Jesu superiores blasphemias. In parabolis. Parabolas appellat rationes subjunctas ex similitudinibus; tum regni in se divisi, tum domos in se divise, tum fortis dirupti domum. Prima ratio ad manifestandum quòd non eiecit demones in Beelzeubi; aut sic, ut non possent vel panes edere. Sentit enim tantum fuisse multitudinem, ut non solum non suppetere obsonia, sed ne panum quidem satis esset in cibum. Aut certè tantum fuisse confluxum, ut discipulis non esset otium sumendi cibi, tantum aberat, ut ad alia foret otium; qui posterior sensus meo iudicio verior est.

VRS. 21. — ET CUM ADUISSET SUI, qui ad illum pertinebant, et ex illis erat familia seu cognatione, sicut paulo inferius *ἃ πατρὸς* *veritatis sua*. Sentit enim, *cognatus, et affines ejus*. EXIERUNT TENERE EUM. Id est, *ut comprehenderent eum*, sive ut manus injicerent. Nam id est agnatum, si quis commota mentis esse cõperit. IN FUREM VERSUS EST, id est, *mente captus est*, sive, ut in quibusdam legitur, *ἄσῆν*.

VRS. 22. — BEELEZEUB. Mirum cur Graeci perhibent mutum *βῆν* in hæc dictione, *Beelzebub* scriptum pro *Beelzebub*, cum neutrum elementum apud illos finale sit *β* et *ῥ*. Alioqui hæc videri poterat causa; præsertim cum neque vocem, neque figuram illa sit affinitas, ut aurium, aut scribarum errore falli videri possit. Divus Hieronymus indicat, idem esse *Beel et Baal*, et sonare Hebraeis *idolum*, à Sidoniae ad Judæos profectum, sive à Babylonis, *ἰδὸν ἰδὸν*, et *ἰδὸν ἰδὸν*, quasi dicat *idolum musæ*, atque hoc nomine spurcissimum idolum fuisse Accaronis, qui sunt quidem in regione Judææ, sed impii. Ab hoc Hebraeis principem demoniorum *Beelzebub* appellasse.

VRS. 25. — UT QUIA IN PRINCIPE. Hoc omnitendum erat *ἔν*, ut ventum erat, quòd eieceret, quemadmodum illud quòd proxime præcessit, *quoniam Beelzebub habet*.

VRS. 24. — IN SE, in seipsum, sive adversus seipsum. VRS. 25. — DISPERTIATUR; idem verbum quòd modò veritè dividitur.

bub, se tenet ex parte dæmonis : ducendo ad inconveniens, scilicet, quod dæmones agerent ad desolationem proprii regni, hoc siquidem inconveniens inferitur dicendo, quomodo ergo stabit regnum ejus? constat enim nullum quantumcumque tyrannum studere ad desolationem proprii regni : quia studet ad conservationem proprii boni. Secunda ratio ex parte ipsius Christi se tenet, scilicet, quod eiecit dæmonia in digito Dei, et est probatio sumpta ab effectu seu fructu, introducta tamen ex metaphorâ bellicæ direptionis. In negotio bellico ordo est quod diu fortis armatus custodit domum suam, salva sunt omnia que possidet; superveniente autem fortiore, non prius diripit spolia; sed primum in captivitate redigit fortem, et eo alligato diripit bona illius. Et intendit per hanc parabolam quod ex hoc ipso quod constat ipsum Jesum diripere vasa dæmonis, hoc est, animas, peccatorum plenas ac per hoc vasa dæmonum, ad penitentiam reducendo, clarè liquet quod prius superavit dæmonem et alligavit eum; ac per hoc non habet amicitiam cum eo, sed ex virtute divinâ eiecit dæmones.

—VERS. 26.—ET SI SATANAS CONSUBEREXERIT IN SEMETIPSEM, DISPERITUS EST, etc. Adverte quod ista conjunctio, et, transposita est; debet enim precedere participium *disperitus*, est legendo: *Et disperitus*, seu divisus est. Et non poterit, pro, non potest, stare, sed finem habet. —VERS. 27.—NEMO POTEST VASA FORTIS INGRESSUS IN DOMUM; DEEST, EJUS, DIRIPERE, NISI PRIUS FORTEM ALLIGET; ET TUNC DOMUM EJUS DIRIPET. —VERS. 28.—AMEN DICO VOBIS. Confutatis scribis, gravitate criminis eorum subjungit. QUONIAM OMNIA DIMITTENTUR FILIIS HOMINUM PECCATA ET IN ÆMULE QUBUS, PRO, quibuscumque blasphemaverint.

VERS. 29.—QUI AUTEM BLASPHEMAVERIT IN SPIRITUM SANCTUM. Quid significet per Spiritum sanctum non est clarum; materia tamen subjecta insinuat appellatione Spiritus sancti significari Deum secundum quod exercet officium Spiritus sancti, hoc est, secundum quod spirituales ac sanctos efficit animos hominum, illorumque fructus seu opera. Itaque dicere verbum contra Spiritum sanctum est verbis impugnature Deum sanctificantem homines, negando quod sanctificet, et per istos patet divinam sanctificationem et ea que patet esse Spiritus sancti, attribui spiritui immundo. Hoc est enim directè ex intentione dicere contra Spiritum sanctum ut Spiritus sanctus est nomen Dei essentialè, non curando quantum ad hunc.

VERS. 26.—DISPERITUS EST. Græca habent: *Et si Satanas insurrexerit in seipsum ac divisus est, non potest stare.*

VERS. 28.—QUBUS BLASPHEMAVERINT, id est, quascumque blasphemaverint. Sic enim loquuntur Attici, *convicta committantur, et fugam fugiant.*

VERS. 29.—NON HABEBIT REMISSIONEM; non habet; ita legit codex æurens, atque etiam Constantiensis. ÆTERNI DELICTI. Græcè, *æterni iudicii*, sive æternæ

CAPUT IV.

1. Et iterum cepit docere ad mare, et congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, et omnis turba circa mare super terram erat.

spectat textum de hoc nomine ut est proprium tertiam in Trinitate personæ; ideò contra Filium hominis è regione distinctus est Spiritus sanctus ut contra hominem intelligatur distinctus Deus; non secundum quantumcumque rationem, sed secundum officium sancti Spiritus, quod commune est toti Trinitati. NOS HABEBIT REMISSIONEM. Quod intellige regulariter; nam divina potentia non est sic alligata ad remittendum Spiritus blasphemiam; sed secundum regularem cursum eveniet non remissio, quia comitem semper habebit obstinationem; preterea memento quod misericordia Dei est supra omnes regulares cursus et propterea nulli est desperandum. SED REUS ERIT, pro, reus est, ÆTERNI DELICTI, pro, iudicii. Significatur enim iudicium æternæ damnationis.

VERS. 30.—QUONIAM DICERANT, SPIRITUM IMMUNDUM HABET. Clarificat evangelista quorsum Dominus meminerit blasphemie in Spiritum sanctum; significans per hoc, Phariseos blasphemasse Spiritum sanctum, dicendo quod Jesus immundum spiritum habet. Et verè sic est, nam per hoc negabant Spiritum sanctum in Jesu, negabant sanctificationem spiritum Jesu à Deo; quod redundabat in negationem sanctificationis omnis spiritus; nam si spiritus Jesu cujus omnia opera ac verba erant sancta, non erat sanctificatus à Deo, facile potest negari Spiritus sanctus in cæteris hominibus: quod enervat universam fidem.

VERS. 31.—ET VENIUNT MATER EJUS ET FRATRES; ET FORIS STANTES MISERUNT AD EUM, VOCANTES EUM. Legatio ista vocantium non remittentium ire ad eum, sed impotentium ingredi ad eum impediente turbâ, intelligenda est tum propter matrem Domini, tum propter verba subjuncta, querunt te; querentes non substitissent foris extra domum si potuissent ingredi domum. Vocabant autem eum compatiens illi ob longam inedia. Superius enim dictum est, quod adeò occupabatur à turbis ut nec cibum capere posset.

VERS. 34.—ET CIRCUMSPICIENS EOS QUI IN CIRCUITU EJUS SEDEBANT, PRO, et cum circumspexisset in circuitu eos qui circum se sedebant, ait: ECCE MATER MEA ET FRATRES MEI. QUI ENIM FECERIT VOLUNTATEM DEI, HIC FRATER MEUS ET SOROR MEA ET MATER MEA EST. Non sunt hæc verba parvipendentes matrem et consanguineos, sed docentis servandum ordinem, ut divina opera præponatur humanis, ut divina prædicatio, ut religio non omitatur propter pietatis officia. Importunè dictum ei fuerat: *Ecce mater tua, damnationis.* Quanquam hoc nihil refert ad sensum. Per synecdochen enim aliud ex alio intelligitur.

VERS. 34.—ET CIRCUMSPICIENS, Græcè: *Et cum circumspexisset in circuitu circum se discipulos sedentes;* quanquam in quibusdam exemplaribus discipulos non additur et est alius ordo. In priorè lectione sensus est discipulos undique Dominum circumdisse; in posteriore intelligimus Dominum circumdisse oculos per auditores, ut nulli sederint à tergo Jesu.

CAPITRE IV.

1. Il commença de nouveau à enseigner près de la mer; et il s'assembla autour de lui une si grande multitude de personnes, qu'il monta sur la mer dans une barque, et s'y assit, toute cette multitude se tenant sur le rivage, tournée vers la mer.

2. Et dicebat eos in parabolis multa, et dicebat illis in doctrinâ suâ :

3. Audite : Ecce exiit seminans ad seminandum.

4. Et dum seminans, aliud cecidit circa viam, et venerunt volucres cœli, et comederunt illud.

5. Aliud verò cecidit super petrosam ubi non habuit terram multam; et statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ :

6. Et quando exortus est sol, exarsit : et eò quòd non habebat radicem, exaruit.

7. Et aliud cecidit in spinas; et ascenderunt spinæ, et suffocaverunt illud, et fructum non dedit.

8. Et aliud cecidit in terram bonam; et dabit fructum ascendentem et crescentem, et afferbat unum triginta, unum sexaginta, et unum centum.

9. Et dicebat : Qui habet aures audiendi, audiat.

10. Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.

11. Et dicebat eis : Vobis datum est nosse mysterium regni Dei : illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt :

• 12. Ut videntes videant, et non videant, et audientes audiant, et non intelligant, nequando convertantur, et dimittantur eis peccata.

13. Et ait illis : Nescitis parabolam hanc? et quomodo omnes parabolæ cognoscetis?

14. Qui seminans, verbum seminans.

15. Il autem sunt, qui circa viam, ubi seminatur verbum, et cum audierint, confestim venit Satanas, et auferit verbum quod seminatum est in cordibus eorum.

16. Et hi sunt similes qui super petrosam seminantur; qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud :

17. Et non habent radicem in se, sed temporales sunt; deinde ortâ tribulatione et persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18. Et alii sunt qui in spinis seminantur; hi sunt qui verbum audiunt.

19. Et arumæ seculi, et deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, et sine fructu edificatur.

20. Et hi sunt qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, et suscipiunt, et fructificant, unum triginta, unum sexaginta, et unum centum.

21. Et dicebat illis : Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

22. Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur : nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

23. Si quis habet aures audiendi, audiat.

24. Et dicebat illis : Videte quid audiatis. In quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis, et adjicietur vobis.

25. Qui enim habet, dabitur illi : et qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.

26. Et dicebat : Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jecit sementem in terram,

2. Et il leur enseignait beaucoup de choses en paraboles, et leur disait dans son instruction :

3. Ecoutez : Voilà que celui qui sème s'en alla semer ;

4. Et comme il semait, une partie de la semente tomba le long du chemin ; et les oiseaux du ciel vinrent, qui la mangèrent.

5. Une autre partie tomba dans des endroits pierreux, où elle n'avait pas beaucoup de terre, et elle leva aussitôt parce que la terre n'avait pas là de profondeur.

6. Mais quand le soleil fut levé, elle en fut brûlée, et comme elle n'avait point de racine, elle sécha.

7. Une autre partie tomba dans des épines ; et les épines étant venues à croître, l'étouffèrent ; et elle ne porta point de fruit.

8. Une autre enfin tomba dans une bonne terre, et elle porta son fruit, qui poussa et grossit ; et quelques grains rapportèrent trente pour un, d'autres soixante, et d'autres cent.

9. Et il leur disait : Que celui qui a des oreilles pour entendre, entende.

10. Lorsqu'il fut en particulier, les douze qui étaient avec lui l'interrogèrent sur cette parabole.

11. Et il leur dit : Pour vous, le vous est donné de connaître le mystère du royaume de Dieu ; mais pour ceux qui sont dehors, tout se passe en parabole.

12. Afin que voyant, ils voient, et ne voient pas ; et qu'écouterant, ils écoutent, et n'entendent pas ; de peur qu'ils ne viennent à se convertir, et que leurs péchés ne leur soient pardonnés.

13. Puis il leur dit : Quoi ! vous n'entendez pas cette parabole? et comment pourrez-vous entendre toutes les paraboles?

14. Celui qui sème sème la parole. 15. Ceux qui sont le long du chemin où la parole est semée, sont ceux qui ne font pas plus tôt entendre, que Satan vient et enlève cette parole qui avait été semée dans leur cœur.

16. De même ceux qui reçoivent la semente dans des endroits pierreux, sont ceux qui écoutant la parole, la reçoivent d'abord avec joie ;

17. Mais comme ils n'ont point en eux-mêmes de racine, ils ne persévèrent que pour un temps, et lorsqu'il survient quelque affliction et quelque persécution à cause de la parole, ils sont aussitôt scandalisés.

18. Les autres, qui reçoivent la semente parmi les épines, sont ceux qui écoutent la parole ;

19. Mais les sollicitudes du siècle, l'illusion des richesses et les autres convoitises, s'insinuant en eux, y étouffent la parole, et font qu'elle demeure sans fruit.

20. Enfin ceux qui reçoivent la semente dans la bonne terre sont ceux qui écoutent la parole, qui la reçoivent, et qui portent du fruit, l'un trente, l'autre soixante, et l'autre cent.

21. Et il leur disait : Fait-on apporter une lampe pour la mettre sous un boisseau ou sous un li? n'est-ce pas plutôt pour la mettre sur le chandelier?

22. Car il n'y a rien de caché qui ne doive être découvert, et rien de secret qui ne doive paraître en public.

23. Si quelqu'un a des oreilles pour entendre, qu'il entende.

24. Et il leur disait encore : Prenez bien garde à ce que vous entendez. On se servira envers vous de la même mesure dont vous serez servis ; et il vous sera donné encore davantage :

25. Car on donnera à celui qui a déjà ; et pour celui qui n'a point, on lui ôtera même ce qu'il a.

26. Et il disait : Il en est du royaume de Dieu comme d'un homme qui jette de la semente en terre.

27. Et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen germinet, et increscat, dum necit ille.

28. Ultrâ enim terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29. Et cum produxerit fructus, statim mittit falceem, quoniam adeo messis.

30. Et dicebat : Cui assimilabimus regnum Dei, aut cui parabola comparabimus illud ?

31. Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terrâ, minus est omnibus seminibus quae sunt in terrâ :

32. Et cum seminatum fuerit, ascendit, et fit majus omnibus oleis, et facit ramos magnos, ita ut possint sub umbrâ ejus aves caeli habitare.

33. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire :

34. Sine parabola autem non loquebatur eis : secretum autem discipulis suis disserabat omnia.

35. Et ait illis in illâ die, cum sero esset factum : Transeamus contra.

36. Et dimittentes turbam, assurgunt eum, ita ut erat in navi : et aliae naves erant cum illo.

37. Et facta est procella magna venti, et fluctus millebat in navim, ita ut impleverit navis.

38. Et erat ipse in puppi super cervicali dormiens : et excitavit eum, et dicit illi : Magister, non ad te perditum, quia perimus ?

39. Et exurgens, comminatus est vento, et dixit mari : Tace, obmutesce, et cessavit ventus ; et facta est tranquillitas magna.

40. Et ait illis : Quid timidi estis ? necdum habetis fidem ? Et timeurum timore magno, et dicebant alter alterum : Quis, putas, est iste, quia et ventus et mare obediunt ei ?

COMMENTARIA.

VERS. 1. — ET ITERUM. In praecedenti capitulo retulerat Jesum, ne premeretur à turbâ, naviculæ officio aliâ vice usum, et propterea dicit, *iterum*. COEPIIT DOCERE AD MARE, pro *juxta mare*.

VERS. 2. — ET DOCEBAT EOS IN PARABOLIS MULTA. Non dicit omnia ; parabola enim solæ minis prosumt, sed mixtae proprietati verborum multum prosumt.

VERS. 3. — ECCE EXIIT. Demonstrat tempus regni caelorum ; in quo ipse Jesus exiit à Patre et venit in mundum.

VERS. 4. — SEMINAT, pro, *seminabat*, semen suum. Hinc apparet quod seipsum demonstrat. Prophetae enim, apostoli et ceteri seminant semen non suum, sed Dei ; Jesus autem, utpote verus Deus, seminat semen

VERS. 1. — SECUS VIAM. Ille reliquimus prepositionem *secus*, quod in progressu jacientis semen motus quidam sit. Nam vocem esse Latinam aliâs docimus. *Vulg.*, *circâ viam*.

VERS. 6. — EXASTAVIT, *exastum est*, sive *astu perit*.

VERS. 8. — ASCENDENTEM, *ἀναβαίνοντα καὶ ἀδελφόντα*. Utprius verbum pertinet ad herbam emergentem è terrâ, posteriâ ad herbam grandaevantem et adole-

27. Sicut qu'il germe, ou qu'il se lève pendant la nuit et durant le jour, la semence germe et croît, sans qu'il s'en aperçoive ;

28. Car la terre produit d'elle-même premièrement l'herbe, ensuite l'épi, puis le blé tout formé dans l'épi.

29. Et quand le fruit a mûri, on y met aussitôt la faucille, parce que le temps de la moisson est venu.

30. Et il disait : A quoi comparerons-nous le royaume de Dieu, et par quelle parabole le représenterons-nous ?

31. Il est comme un grain de senevé, qui, étant la plus petite de toutes les semences qui sont dans la terre, lorsqu'on l'y sème,

32. Monte, quand il est semé, jusqu'à devenir plus grand que tous les légumes ; et il pousse de si grandes branches que les oiseaux du ciel peuvent se reposer sous son ombre.

33. Il leur annonçait ainsi la parole sous diverses paraboles, selon qu'ils étaient capables de l'entendre ; mais lorsqu'il était en particulier avec ses disciples, il leur expliquait tout.

35. Ce même jour, sur le soir, il leur dit : Passons à l'autre bord.

36. Et ayant renvoyé le peuple, comme Jésus était déjà dans la barque, ils l'emménèrent avec eux ; et il y avait encore d'autres barques qui l'accompagnaient.

37. Alors un grand tourbillon de vent s'éleva, et les vagues entraînaient de telle sorte dans la barque qu'elle s'emplit de déjà d'eau.

38. Jésus cependant était à la poupe, dormant sur un oreiller. Et ils l'éveillèrent, en disant : Maître ! ne vous mettez-vous point en peine de ce que nous périssions ?

39. Alors, se levant, il parla au vent avec menace, et dit à la mer : Tai-toi, calme-toi. Aussitôt le vent cessa, et il se fit un grand calme.

40. Puis il leur dit : Pourquoi êtes-vous timides ? Quoi ! vous n'avez point encore de foi ? Et ils furent saisis d'une extrême crainte, et ils se disaient l'un à l'autre : Quel est donc celui-ci, à qui les vents et la mer obéissent ?

SHIM. ALIUD CECIDIT CIRCA VIAM ; ET VENERUNT VOLUCRES CAELI ET COMEDERUNT ILLUD. Non ex intentione sator jacit semen secus viam, et in petrosa ; sed hoc contingit ex concomitantia actus seminandi pro universum agrum. Secus viam terra est minus culta, in qua seminis grana non operiuntur terrâ, sed patula jacent avibus caeli.

VERS. 5. — ALIUD VERO CECIDIT SUPER PETROSA, etc. Loca saxea cooperta modica terrâ, citò vegetant semen in herbam ex multitudine caloris, quia calor ibi non imbitur in profundo ut in reliquâ terrâ, sed reflectitur à saxo ; sed multiplicato calore in modica terrâ, ac per hoc in parvo humido, sequitur arefactio tam intus quam extra.

VERS. 8. — ET ALIUD CECIDIT IN TERRAM DONAM. Nota

centem. ET AFFERBAT ENIM TRIGINTA, ET UNUM SEXAGINTA, ET UNUM CENTUM. LAURENTIUS VALLA declarat se legisse in prepositionem, non in nomen numerandi. Et ipse sic scriptum comperi in libris commentariis : nominativum in vetustissimo codice, qui habebat Commentarios Theophylacti, quâquam dissentiebat editio Aldina. Quo modo si legamus, ad verbum ita reddi potest : Et afferbat in triginta et in sexaginta et in centum : ut prepositio in posita sit pro avâ, quasi

semen divini verbi quadripartitum et in tribus partibus perditum in solâ quartâ fructuosum, et tamen non propterea cessandum à seminatione divini verbi, UNUM TRIGINTA, etc., pro, *in triginta, in centum*. Universitas electorum ternario fructu significatur ; numerus enim ternarius perfectionis est significativus. Et similiter omnis diversitas graduum profectus spiritualis, designatur per hos tres numeros : tricesimum, sexagesimum et centesimum. Ubi et nota minimum fructum esse tricesimum, quia tanta fecunditatis est quælibet bona cordis terra ut ad minus reddat triginta pro uno, ubi semen verbi divini suscepit et in patientiâ coluerit. — VERS. 9. — QUI HABET AURES AUDIENDI AUDIAT. Non corporis sed mentis aures excitat, non ad aliud quàm ad proprium officium, scilicet audiendi. Sunt enim qui aures mentis non applicant ad audiendum, ad discendum et percipiendum verbum Dei ; sed velut per unam (ut aiunt) aurem intrat verbum Dei, et ex alterâ exit.

VERS. 10. — SINGULARIS, pro, *soltariè*, seu *soltarius*. Significatur enim quòd cum esset sine turbis, INTERROGAVERUNT EUM QUI CUM EO ERANT DUODECIM. Nonnulli codices Græci habent, *ii qui circa illum erant cum duodecim*.

VERS. 11. — ET DICEBAT EIS : VOBIS DATUM EST NOSSE MYSTERIUM REGNI DEI ; ILLIS AUTEM QUI FORIS SUNT, pro *exteris*, IN PARABOLIS OMNIA FIUNT, UT VIDENTES VIDEANT ET NON VIDEANT, ET NON PERSPICIANT ; ET AUDIENTES AUDIANT ET NON INTELLIGANT, NEQUANDO CONVERSANTUR, ET DIMITTANTUR EIS PECCATA. Adverte hic quòd hæc verba apud Matthæum clarè inducuntur ex Isaia cap. 6, significantiâ pertinaciam auditium et videntium, ut ibi expositum est ; apud Marcum verò aliter sonant. Et propterea textus iste intelligendus est utendo conjunctione *ut*, non casualiter sed consecutivè ; non enim ad hunc finem Jesus loquebatur in parabolis, ut non perspicere, ut non intelligerent ; sed loquebatur in parabolis, ad quas consequens erat impleri prophetam Isaia, dicentis, *videntes visuros opera et miraclum Christi et non perspecturos divinum illius virtutem* ; et similiter auditores doctrinam et testimonia illius, et non intellecturos ipsum esse Messiam ; potest nihilominus conjunctio *ut*, intelligi casualiter, referendo tamen eam non ad rem, sed ad prophetiam subintellectam, ac si aperte dixisset :

dicas *per triginta, per sexaginta, per centum*, quod tamen commodè veritè poterat, et afferbat *tricesima, et sexagena, et centena*, ut ex singulis granis tantum granorum intelligatur enatum. Quâquam paulò inferius idem occurrit locus, iidem per prepositionem scriptus. Ceterum, quoniam in hoc facili labi potuit liberarius, rem lectoris arbitrio committo, præsertim cum et altera lectio probè defendi possit. Nisi quod in posteriore loco, cum hominis discipulis explicat parabola, duriusculè dicitur *unum et unum*, cum de hominibus loquatur, non de seminibus. Proinde nos periphrasi sumus usi.

VERS. 10. — CUM ESSET SINGULARIS, cum autem cepisset esse solus, sive *soltarius*. Nam solus veritè in Luca : *Cum autem esset solus orans*. Qui cum eo erant DUODECIM. Hæc variant Græci codices : nam Laurentii codex habebat, *qui circa illum erant cum duodecim*.

Idèò in parabolis omnia fiunt exteris ut impleatur Scriptura prophetica. *Vobis datum est nosse mysteria regni caelorum* : Responsio, discretionis inter ipsos et alios rationem continet ex gratiâ, dicendo datum et non datum ; quia ex gratiâ divini datum est vobis donum hoc, scilicet mysterium regni Dei ; illis autem non est hoc à divini donatum gratiâ. Ac si apertius diceret : Quia vos, non illi, estis electi ad cognoscendum mysterium regni Dei. Per hoc non tamen intellige omnes qui de turbâ erant exclusi à notitiâ secretorum regni Dei ; rationale si quidem est quòd multi in turbis illis erant viri boni et electi, sed quoniam in turbâ erant multi non electi ad notitiam fidei ; idèò omnes de turbâ in genere computantur exclusi, et soli discipuli explicantur electi. Significat enim ad litteram ratio ista ex divina electionis dono provenire quòd aliquid ad notitiam veniant mysterium fidei ; et non contingere hoc promiscuè promiscuè prædicatio fit ad omnes. Unde pronomen *vois*, monstrat electos ad notitiam secretorum celestium, et pronomen *illis*, demonstrat homines promiscuè auditores verbi Dei. Quibusdam datur nosse mysteria regni Dei, quibusdam non, quia quidam habent accepta dona rectè utendo illis, quidam non. Filii Israel creabant quòd omnes in adventu Messie essent salvandi et præferendi ceteris. Hanc erroneam opinionem confutat Jesus, dicendo quare turbis Judæorum occultat mysteria, et solis discipulis aperit. Rationem reddit ex parte Judæorum, qui, videntes miracula et opera Christi non videbant divinam in illo virtutem, suamque salutem ; et audientes aures doctrinam Christi, non audiebant corde et non intelligebant, propter malam suam dispositionem.

VERS. 14. — VERRUM SEMINAT, verbum regni caelorum.

VERS. 15. — QUI CIRCA VIAM, qui non intelligunt ; non penetrat verbum regni caelensis ita ut credant. In his enim primis nulla est omnino germinatio, utpote deficiente intellectu, qui est principium fidei. VENIT SATANAS, in Matthæo, vocatur *malus antonimastice*, non naturâ, sed voluntate immutabili à malo in bonum.

VERS. 16. — QUI SUPER PETROSA SEMINATUR. Evangelicum verbum cum gaudio à multis suscipitur, qui non solis verbis, sed interno affectu, credunt, sperant, diligunt, incipiunt operari, ad similitudinem seculi. Atque ita sanè scriptum erat in libro qui habebat commentarios Theophylacti, consentiente editione Hispanica, et Aldina. Mei habebant, *interrogaverunt eum discipuli ejus*.

VERS. 11. — MYSTERIUM REGNI, id est, *arcanum*, sive *secretum*, non communicandum profanis, quòd aliquoties veritè sacramentum. ILLIS AUTEM QUI FORIS SUNT. Rectius veritè per adjectivum, id est, *exteris, extraneis, sive exteris, aut exoticiis*.

VERS. 12. — VIDEANT, ET NON VIDEANT. Græcus mutavit verbum, ut *cernentes cernant, et non vident*, quasi plus sit *videre* quàm *cernere*. Nam intuemur quædam, quæ tamen non videremus, animo aliud agente. Quâquam refragatur magno consensu Latini codices, nec apud Theophylactum licet ex ipsis emarratione lectionem hanc deprehendere.

minis iacti in terram modicam super fundum saxum; sed in persecutione deficit, ex eo quod non habet radicem obstante fundo petrae. Quanta differentia est inter tranquillitatem et perturbationem, inter pacem et bellum, tanta est differentia inter semen radicatum et absque radice; teste Domino explicante quod facta tribulatione et persecutione propter evangelicum verbum, continuo non post multas toleratas persecutiones scandalizatur. Qui igitur evangelicam vitam à prompto animo inchoant, sed non usque ad ultimam spei, timoris, tristitiae, dilectionis amorisque verbum evangelicum eos penetravit, in saxo corde modicam terram habent; hoc est, qui verbis, cogitationibus, ac affectibus bonis in tranquillitate animi, corporis, famae ac rerum vigent, sed cum ad facta, infamiae, ignominiae, damni rerum aut cruciatibus venit, reliquunt evangelica facta, profitentur non fuisse radicatum evangelicum verbum in timore respectu factorum imminuentium in tristitia, respectu praesentium factorum; et sic de aliis. Cor namque eorum relatum ad damna, velut fundus terrae saxum durum semper fuit; et propterea aruit inchoata herba; propterea temporales dicuntur, ut ipse solo tempore tranquillo durante.

VERS. 19. — ET ERGENE, id est, sollicitudines, seculi, sub., huius.

VERS. 21. — ET DICERAT ILLIS: NUMQUID VENIT LUCERNA, PRO, INCENDITUR LUCERNA, UT SUB MODIO PONATUR AUT SUB LECTO? NONNE UT SUPER CANDELABRUM PONATUR? Hæc est alia parabola ad declarandum quod tam sermo parabolice non intellectus ab exteris quam sermo proprius communicatus apostolis publicandus erat. Ac si aperte diceret: Non ideo loquor in parabolis, non ideo communico secretum vobis mysterium regni Dei, ut velim hæc occulta esse; volo enim omnia quandoque publice prædicari, et manifestari non solum dicta, sed facta mea. Ad hoc enim affert similitudinem de accensione lucernæ, significando seipsum hominem per lucernam, accensam lumine divinitatis ad hoc ut luceat mundo super candelabrum.

VERS. 20. — HI AUTEM SUNT QUI. Abusus videtur semel atque iterum esse pro eis; velut demonstrat hos et illos, quod solum docendi causa et gestu referentur. Vulg.: *Et hi sunt. Et seminari dicitur semen quod facitur, item ager in quem facitur, quemadmodum aspergitur aqua et aspergitur homo.* Notat Laurentius quod interpretes senentem dixerit pro *semine*, quum *sementis* sit ipsa satio, *semen* quod facitur. *Sementem* facere latine dicitur, *semen* facere, non item. *INTEM TRIGINTA. Trīginta, sexaginta, centum*, ut paulo superius adiunxit, consentientibus et pervertis Latinis codicibus, vetti poterat, hoc quidem centuplum, illud vero sexaguplum, aliud vero triguplum. Sive, aliud centena, aliud autem sexagena, aliud autem trigena; ut subaudiatis, grana. Nam Græci carent huiusmodi distributivis.

VERS. 21. — NUMQUID VENIT. Græcè est: *Videte, num lucerna incenditur, ut sub modium ponatur?* Quamquam forte in multis Græcorum codicibus non reperio adscriptum, velut in Theophylacto. In Editione Al-dina scriptum est *ἐξίσταται ποταμῶν*, quemadmodum et in Theophylacto.

VERS. 22. — NON EST ENIM. Græcè: *Non est enim quidquam absconditum, nisi ut manifestetur.* Tametsi

bram Ecclesie, non est enim aliquid mei, meorum verborum et factorum quod non manifestandum sit. VERS. 22. — NON EST ENIM ALIQUID ABSCONDITUM QUOD NON MANIFESTETUR; NEC FACTUM EST OCCULTUM ALIQUID, A ME, QUOD NON VENIAT IN PALAM, PRO, sed ut in *proptatum* veniat. Vulg.: *in palam veniat.* Unde liquet quod de factis propriis loquitur, significando quod nihil fecit ut esset occultum, sed quidquid fecit, nihil ut publicetur. Et propterea subdit: — VERS. 23. — SI QUIS HABET AURES AUDIENDI AUDIAT. Loquebatur enim de seipso, non manifestans quod de se loqueretur.

VERS. 24. — ET DICERAT ILLIS: VIDETE QUID AUDIATIS. Dixerat quod vult publicari sua dicta et facta; et quia intendebat hoc adimplendum esse per discipulos, ideo monet eos ad considerandum quidquid audient, procul dubio ab ipso: tum ut mente prentent quod audierint; tum ne aliud prædicent quam quod audierint ab ipso; tum ne aliquid omittant prædicare eorum quæ audierint. IN QUÆ MENSURA. Periculum tacendi, omittendi, seu negligendi prædicationem integram auditorum apponitur: explicando quod quæ mensurâ communicaverint audita aliis, eadem mensurâ fiet eis retribuito; et ultra hoc aliquid superaddetur. Sed corrige textum. MENSURA FUERITIS, pro, *metimini*, REMETIETUR, pro, *mensurabitur*, VOIBIS; ET ADICIETUR VOIBIS; deest, *qui auditis*. Quod autem dicit, *et adicietur vobis*, intelligitur tam in bono quam in malo; hoc est, tam in premio quam in poena. Sicut etiam mensura intelligitur tam abundans quam deficiens. Ad hæc enim explicanda subiungitur quoad præmium.

VERS. 25. — QUI ENIM HABET DABITUR ILLI; ET QUI NON HABET ETIAM, QUOD HABET AUFERETUR AB EO. Per eum qui habet et eum qui non habet significatur habens seu non habens secundum debitum usum. Congruam dispositionem ex parte hominum in communi adiungit divinæ gratiæ dono; ut sic intelligamus donum gratiæ ut tamen tribuamus aliquid libero nostro arbitrio. Habere laudabiliter, et non habere vituperabiliter, non sunt naturæ, sed libertatis. Quo fit ut

dissentiant hic exemplaria, Theophylactus legit: *Non est enim occultum quidquam; quod non pateat.* NEQUE FACTUM EST, neque factum est occultum, sed ut in apertum veniat; etiam legi potest, *neque fuit occultum*. Videtur autem in nostro sermone oratio parum absoluta; supplebitur hunc in modum: *Neque factum est occultum, ut maneat occultum, sed ut veniat in apertum.* Hæc sententia pulchra quadrat in doctrinam evangelicam. Occultata sunt quædam, non ut semper laterent, sed ut suo tempore proferrentur in lucem.

VERS. 24. — VIDETE QUID AUDIATIS. Hic quoque Græca dissident, tametsi Latina exemplaria magis consentiunt quam Græca: *Videte quid audiat, et apponetur vobis audientibus.* Qui enim habet, dabitur ei; et qui non habet, etiam quod habet tolletur ab eo. Græcæ lectioni suffragabatur codex Donatiani. Deinde sequitur: *In quâ mensurâ metimini, metietur vobis, et adicietur vobis.* Theophylactus ita legit: *Videte quid audiat, in quâ mensurâ metimini, in eâ alii metietur vobis, qui auditis.* Quisquis enim habuerit, ei dabitur, et qui non habet, etiam quod habet tolletur ab eo. Huic lectioni consentiunt codex aureus, et item Constantiensis.

ille dicitur habere, qui rectâ exercitatione utitur habitibus; ingenio, appetitu, fide, ac reliquis bonis sive naturalibus sive gratuitis, et per oppositum ille dicitur non habere, qui non utitur, ut debet, donis naturalibus seu gratuitis, nam recto usu servatur imago Dei in homine, servatur donum legis divinæ ac fidei; et non solum per abusum, sed etiam per non rectum usum ruunt omnia; valde igitur consentaneum est rationi ut illi qui habet rectum usum, divinam imaginem, divinam legem, et quæcumque gratuita accepta dona, detur amplius divinum donorum, et propterea dabitur et abundabit, ad effundendum aliis; ab illo autem qui abusu vel otio non servavit habitia, auferetur quod habet. Si questionem ingeris, contradictoria implicari, dicendo qui non habet, et subdendo auferetur quod habet, solutio est quod non habet integra quæ acceperat, et residuum quod habet auferetur ab eo; ubi plus concluditur quàm oportuerit; nam sufficiebat inferre, et illi qui non habet non dabitur: hoc enim faciebat satis propositum. Sed majorem intulit penam ille qui prævidit reprobos, non solum privati hic novis donis, sed etiam acceptis, dum permittuntur etiam in naturalibus excæcari et durari, juxta illud apostoli: *Tradidit illos Deus in reprobam sensum, ut faciant quæ non conveniunt*, etc. Nonne hoc est tolli ab eis residuum quod habent?

VERS. 26. — ET DICERAT: SIC EST REGNUM DEI. Parabola hæc apud solum Marcum invenitur; et affertur consequenter ad declarandum modum quo apostolica prædicatio fructificat. Et intendit quod discipulorum est prædicare ad similitudinem seminantis; ita quod germinatio et fructificatio expectetur aliunde scilicet à cordibus auditorum, sicut germinatio et fructificatio seminis expectatur à terrâ; et quemadmodum tempore messis apponitur falx, ita producto prædestinato fructu, succidunt viri iusti ex hæc vita. Hæc intentio parabolæ huius. *Regnum Dei*, in militanti ecclesia incipiens. QUOMADMODUM SI HOMO JACIAT SEMENTEM IN TERRAM, — VERS. 27. — ET DORMIAT ET EXERGAT NOCTE ET DIE. Referuntur hæc ad hominem qui seminavit; et significatur per hæc hominem occupari suis naturalibus necessitatibus, et vacare suis exercitiis. Nam ordinanda est littera applicando singula singulis, scilicet noctem dormitioni,

VERS. 27. — NOCTE ET DIE. Quidam utrumque verbum, *dormiat et exergat*, putant referendum ad eum qui jecit semen. Ita ut intelligamus illum dormire nocte et exurgere die; et in hunc quidem sensum interpretatur Theophylactus. Ego magis arbitror posterius verbum referendum ad semen, quod nullo modo tacitis auctibus et nocte et die proficit usque ad maturitatem. *Non dormire* dicitur, qui securus est nec jam laborat. Hunc sensum secutus est, quisquis scripsit in Marcum Scholia, quæ Hieronymo tribuuntur. Sic enim loquitur: *Homo jactans semen Filius hominæ mibi est, semen verbum vite, terra corda humana: dormitio hominæ, mors est Salvatoris; exurgit semen nocte et die, etc.* ET INCRESCAT SEMEN. Sermo exoriatur et exurgat vi natura, cum ipsius hoc nesciat, eo quod *σπέρμα*, semen, sit masculini generis.

et diem exsurrectioni; ac si aperte dixisset: Et vacet negotiis suis. Significatur enim per hoc quod non operâ hominis prædicantis efficitur fructificatio seminis iacti in terram. ET SEMEN GERMINET ET INCRESCAT. Præus descripsit dispositionem hominis qui seminavit, modo describit dispositionem seminis seminati. DUM NESCIT ILLE. Nescit siquidem homo qui seminavit quid sub terrâ fiat donec semen germinet. Et similiter nesciunt prædicatores quod verbum Dei seminatum per prædicationem hominis operetur, donec prodeat in opus.

VERS. 28. — ULTRO ENIM TERRA FRUCTIFICAT. Significatur enim per utroneam fructificationem, ex libero arbitrio prodire fructum divini verbi, ita tamen ut subintelligas simul divinam gratiam, sicut in terrâ subintelligitur concursus superiorum causarum, scilicet caloris solaris, pluvie et inhumodi; concurrentibus enim his intelligitur terra fructificans. Et significatur per progressum fructificationis terræ, progressus fructificationis cordis suscepto semine divini verbi. Et describitur ordo, quia nemo repente fit summus; sed primùm exerceat operibus incipientium, deinde proficientium, et demum perfectorum.

VERS. 29. — ET CUM EX SE PRODERIT, PRO, cum autem productus fuerit fructus. Vulg., *cum produxerit fructum*. Significatur quod cum prædestinatus fructus regni colorum (hoc est, presentis Ecclesie) productus fuerit, statim erit finis. Potest nihilominus intelligi de producto fructu cuiusque electi, quoniam tunc est messis particularis pro mortem illius. STATIM MITTIT FALCEM, QUONIAM ABEST MILLIUS. Quam ad parabolam illemet homo significatur mittens falcem qui seminavit; quantum verò ad sensum, principalis seminator (scilicet Jesus Christus) significatur; ipse enim qui in prædicatoribus jacti semen verbi divini in terram per angelos metet.

VERS. 30. — REGNUM DEI, pro presentis temporis Ecclesie sumitur hic, et apponitur alia parabola, ut declarato modo fructificandi declararetur vis evangelici seminis quod prædicatur.

VERS. 31. — MINUS EST, etc. Principiorum conditio est parva esse secundum quantitatem, magna autem secundum virtutem; et ideo granum sinapis secun-

VERS. 30. — CUI PARABOLÆ COMPARABITUS? Græcè: *aut in quâ parabola illud ponemus, sive ponamus?* Etiam nonnulli codices oro *ὅθεν* habent *παραβολῶν*, id est, *per quam collationem conferemus?* Quamquam *παραβολῶν* Cicero vertit *collationem*. Et præpositio in Hieronimi abutuntur pro *per*. In aliis pro *scriptum* est in *ἕξει*. Verum hæc minutiora dixi quàm quæ amitterentur.

VERS. 32. — ET CUM NATUM FUERIT, ASCENDIT IN ARBOREM. Græcis hic repetitur, *καὶ ἔταυ ὄταται*, id est, *cum seminatum fuerit*, suffragante et codice aureo, Constantiensis, alisque multis. Offendit lectorem, quod absurde videatur idem repeti, et *cum seminatum fuerit*. Repehitur tamen in Vulg. ASCENDIT IN ARBOREM, *ἀναβαίνει*, id est, *urgit*. Porro illud, *in arborem*, nec additur apud Græcos, nec in antiquis codicibus nostris, nec in aureo nec in Vulg. Adscriptum appar-

dum utramque laudatur quia secundum quantitatem minimum, secundum virtutem maximum monstratur. Verum cum dicitur semen sinapis minimum omnium seminum, putat Albertus magnus intelligendum non quantitate (quoniam minus illo apparet ad sensum tam semen papaveris quam semen rute) sed proportione. Semen enim sinapis quamvis in sua quantitate sit majus semine rute, est tamen minus illo secundum proportionem; hoc est, relatum ad producentem. Itaque referendo utrumque semen ad ea que producantur, invenitur minus semen sinapis, quia invenitur arbor ex tam parvo semine, excedens proportionaliter rute fructum, et sic de similibus dicto. Dubito ego ex diversâ conditione regionum contingere quod semen sinapis alibi sit majus, alibi minus; sed simpliciter et absolute esse minimum omnium seminum etiam quantitate. Comparavi siquidem semina hæc in Italia: nec apparet uniformitas. Sensus parabolæ est: Granum sinapis evangelium est, annuntians minima; scilicet Jesum crucifixum. Nihil minus, sed simpliciter et absolute esse sed imitæ maxime virtutis in vegetazione Ecclesiæ velut arboris inter cetera apparet, ita quod aves cæli, homines cælestis desiderii, cælestis mentis, in his que Ecclesiæ sunt habitant. Homo seminans Jesus est, qui accepti à Patre evangelicam doctrinam et seminavit in agro non alieno, sed suo; mundus siquidem ejus est; nam in propria venit. ASCENDIT IN ARBOREM. Nescitur quis apposuerit has duas dictiones, scilicet, *in arbore*, quæ non habet Vulg.

VERS. 32. — HABITARE, pro, *nidificare*.
VERS. 35. — ET TALIBUS MULTIS LOQUEBATUR EIS VERBUM. Habes apud Matthæum multas parabolæ quas Marcus sub his verbis comprehendit. PROPTER NOTERANT AUDIRE. Quamvis Dominus parabolice loqueretur, proponebat tamen eas secundum capacitatem audientium, ut fructuosæ essent. Multis siquidem fructuosæ erant quamvis multi indigni essent; de quibus dictum est, *ut videntes non videant*, etc.

VERS. 34. — SINE PARABOLA AUTEM NON LOQUEBATUR EIS. Non dicit omnem sermonem fuisse parabolæ, sed quod habebat parabolam comitem; dicebat enim multa sub propriis verbis et annexabat parabolæ. SEORSIM AUTEM. Declarat evangelista

ex Luca et Matthæi decimo tertio. HABITARE, *κατασκεύασεν*, quod alibi veritè *nidificare*, verbum à *κατα*, *σκηνα*, dictum.

VERS. 31. — DISSEMINAT, id est, *dissolvebat*, sive *exponebat*: aut quo aliis est usus, *edisserabat*. *Solvuntur enim ænigmata et obscura, veluti nodosa.*

VERS. 35. — TRANSEAMUS CONTRA, id est, *transeamus in ulteriorem partem*, sive, ut sæpe jam veritè, *trans fretum*.

VERS. 37. — ET FACTA EST. Græcè, *Et fit*, sive *oritur*, quasi res jam geratur. MITTEBAT IN NAVIM, *ιρρυσθαι in navim*, ut sit verbum neutrum quod ad significatum atinet.

VERS. 38. — SUPER CERVICALI DORMIENS. *ἐπι το κεφαλαιου κειμενος*, quod in hoc Græcè non habet, quod capiti admoveatur. Et cetero excussit eos qui comitant pulvillus sub omni cubito, et cervicali sub omni capite. Quod tum exhibuit Jesus, id hodie in nobis agitur.

quod etiam parabolæ habentes aliquid difficultatis declarabat discipulis seorsum à turbâ. DISCIPLUS SUISS DISSEMINAT, pro, *dissolvebat*, omnia. Significatur enim quod solvebat dubia seu nodos difficultatum.

VERS. 35. — TRANSEAMUS CONTRA, pro, *in ulteriorem ripam*.

VERS. 36. — ET DIMITTENTES TURBAM, ASSUMUNT ILLO ITA ET ERAT IN NAVI; ET ALIÆ NAVES ERANT CUM ILLO. Promptam ac celerem executionem describit ab inchoatâ à nautis navigatione antequam Jesus sedens in naviculâ mutaret situm, et antequam disjungeretur naviculâ illa ab aliis naviculis. Identitas siquidem situs Jesu significatur dicendo, *ita ut erat in navi*; conjunctio autem adhuc allarum navicularum significatur dicendo, *et aliæ naviculæ erant cum illâ*. Adverbum *ita*, ad ambo refertur, scilicet ad situm Jesu, et ad conjunctionem navicularum. Et logo cum illâ, scilicet navi; et non cum illo, ut Vulg.; erant enim naviculæ multæ junctæ navi in quâ erat Jesus docens.

VERS. 37. — ET FACTA EST, pro, *fit*, PROCELLA MAGNA VENTI; ET FLUCTUS MITTEBAT, pro, *immittebat*.

VERS. 38. — ET EXCIPIAT EUM, procul dubio discipuli. NON AD TE PERTINET, pro, *non est tibi cura*; QUA, pro, *quod peribit*?

VERS. 39. — ET EXSURGENS COMINATUS EST VENTO, pro, *et excitatus increpavit ventum*; ET DIXIT MARI: TACE, OREMUTESCE. Increpat ventum causantem fluctus, et silentium imponit mari sonanti; non ut ventus et mare percipiant, sed ad ostendendum hominibus presentibus quod solo imperio cessare facit ventum et fluctus maris. ET CESSAVIT VENTUS, ET FACTA EST TRANQUILLITAS MAGNA. Repente fieri non tranquillitatem, sed tranquillitatem magnam, testatur opus esse excedens totius naturæ facultatem.

VERS. 40. — QUID TIMIDI ESTIS? Deest adverbium, sic; non enim reprehenditur simplex timor, sed timor sic, hoc est, adeo magnus ut presente Jesu timeant perire. NECDEUM HABETIS FIDEM? Increpativè legenda sunt. Objurgat enim discipulos quod adhuc non habeant fidem cum viderint tot miracula facta ab eo. Monstraverunt enim minus credere, tum magnitudine timoris, tum excitando Jesum à somno; tanquam non posset dormiens salvare eos. QUA ET

Quam periculose indormiunt-hodie pavillibus ac cervicalibus hujusmodi presules ac pontifices quidam hominum temporum! Periclitantur universus populus, nec est qui Christum excitet in illis profundissimè dormientem. Imò nolunt excitari, et habent qui somnum hunc pestilentissimum fovant, occincentes ad aurem blando susurro: *Edge, euge*. Expergiere tandem, optime Jesu, ne pereamus. Non ad TE PERTINET, *εἰς μένα οὐκ*, id est, *non est tibi cura*. Nam aliud est *perinere ad nos*, aliud esse *cura*. Siquidem tunc ad nos maxime pertinent, quæ minime sunt cura. QUA PERIBIT, *εἰς*, id est, *quod*, hoc sanè loco.

VERS. 39. — OREMUTESCE, *οὐρανισθησθε*. Augmentum additum etiam celeritatem indicat: veluti dicas: *Mox oremutesce*.

VERS. 40. — QUID TIMIDI ESTIS? Græcè: *Quid adeo timidi estis?* Alii habebant: *Quid timidi estis, adeo?* A NECDEUM HABETIS, *ὅτι*, id est, *nondum*. Alii habebant,

VENTES ET MARE OBEIUNT EI. An soli discipuli nautarum officium exercebant, an etiam nautæ alii interfuerint qui hæc dixerint, incertum est. Hoc tamen

πῶς ἐκ τῆς ἑστῆς πῆρας; id est, *quid fit ut non habeatis fidem?* Et *ὅτι*, referunt ad præcedentem orationis partem. LAURENTIUS ad sequentem adjunxit: *Siccione nondum habetis fidem?* Porro *quomodo* parum Latine reddidit *ὅτι*, quod ita verendum erat, *quid fit ut non habeatis fidem?* Est enim non interrogantis, sed ob-

CAPUT V.

1. Et venerunt trans fretum maris, in regionem Cæsarsenorum.

2. Et exiens exi de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

3. Qui domicilium habebat in monumentis, et neque catenis jam quisquam poterat eum ligare;

4. Quoniam sæpe compedibus et catenis victus, dirupisset catenas, et compedes comminisset, et nemo poterat eum domare.

5. Et semper die ac nocte in monumentis et in montibus erat, clamans, et concidens se lapidibus.

6. Videns autem Jesum à longè, cucurrit, et adoravit eum:

7. Et clamans voce magna, dixit: Quid mihi et tibi, Jesu fili Dei altissimi? Adjuro te per Deum, ne me torques.

8. Dicitur enim illi: Exi, spiritus immunde, ab homine.

9. Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10. Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

11. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascentis.

12. Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus.

13. Et concessit eis statim Jesus. Et exentes spiritus immundi, introierunt in porcos, et magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, et suffocati sunt in mari.

14. Qui autem pasebant eos, fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem et in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum.

15. Et veniunt ad Jesum: et vident illum qui à demonio vexabatur, sedentem, vestitum, et sanæ mentis, et timerunt.

16. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei qui demonijum habuerat, et de porcis.

17. Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus eorum.

18. Cùmque ascenderet navim, cœpit illum deprecari, qui à demonio vexatus fuerat, ut esset cum illo.

19. Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, et annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, et misertus sit tui.

20. Et abiit, et cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus: et omnes mirabantur.

21. Et cùm transcendisset Jesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, et erat circa mare.

est certum quod nec discipuli plenam in Jesu fidem habebant; illis enim dictum est, *nequid fidem habetis*; ut patet Matth. 8.

jurgantis. AD ALBERTUM, *inter esse*, quod crebrins admonui: verum interpres perpetuo peccat in hoc verbo, tanquam prudens. Quid FITAS, *Mobilis quoniam aut certe quis*. Nam hoc loco vix habet Latinus sermo, quod respondeat *fit*.

CHAPITRE V.

1. Ayant passé la mer, ils arrivèrent dans le pays des Cæsariens.

2. Et comme Jésus sortait de la barque, un homme possédé d'un esprit impur vint à lui, sortant des sépultures,

3. Où il faisait sa demeure ordinaire. Et personne ne pouvait le tenir lié, même avec des chaînes;

4. Car ayant eu souvent les fers aux pieds, et ayant été lié de chaînes, il avait rompu ses chaînes et brisé ses fers; et nul homme ne pouvait le dompter.

5. Il était jour et nuit dans les tombeaux et sur les montagnes, criant, et se meurtrissant lui-même avec des pierres.

6. Ayant donc vu Jésus de loin, il accourut et l'adora.

7. Et, jetant un grand cri, il lui dit: Qu'y a-t-il entre vous et moi, Jésus fils du Dieu très-haut? Je vous conjure par le nom de Dieu de ne point me tourmenter.

8. Car Jésus lui disait: Esprit impur, sors de cet homme.

9. Et il lui demanda: Comment t'appelles-tu? A quoi il répondit: Je m'appelle Légion, parce que nous sommes plusieurs.

10. Et il le pria instamment de ne point le chasser hors de ce pays-là.

11. Or il y avait là un grand troupeau de porcs, que ceux qui paissent le long de la montagne.

12. Et ces démons le suppliaient, en lui disant: Envoyez-nous dans ces porcs, afin que nous y entrions.

13. Jésus le leur permit aussitôt; et ces esprits impurs sortant de l'homme, entrèrent dans les porcs; et tout le troupeau, qui était d'environ deux mille, courut avec impétuosité se précipiter dans la mer, où ils furent noyés.

14. Ceux qui les gardaient, s'enfuirent et allèrent porter cette nouvelle à la ville et à la campagne. Et plusieurs sortirent pour voir ce qui était arrivé;

15. Et étant venus à Jésus, ils virent celui qui avait été possédé assis, habillé, et en son bon sens; et ils furent remplis de crainte.

16. Et ceux qui avaient vu ce qui s'était passé, leur ayant rapporté tout ce qui était arrivé au possédé et à ses porcs,

17. ils concoururent à le prier de sortir de leur pays.

18. Et comme il rentrait dans la barque, celui qui avait été tourmenté du démon le supplia qu'il lui permit d'aller avec lui.

19. Mais Jésus le lui refusa, et lui dit: Allez-vous-en chez vous trouver vos proches, et leur racontez tout ce que le Seigneur a fait en votre faveur et la miséricorde dont il a usé envers vous.

20. Cet homme s'en étant allé, commença de publier dans la Décapole les grandes choses que Jésus avait faites en sa faveur; et tout le monde en était dans l'admiration.

21. Jésus étant repassé dans la barque à l'autre bord, comme il était auprès de la mer, une grande multitude de peuple s'assembla autour de lui.

22. Et venit quidam de archisynagoga, nomine Jairus : et videns eum, proccidit ad pedes ejus.

23. Et deprecabatur eum multum, dicens : Quoniam filia mea in extremis est : veni, impone manum super eam, ut salva sit et vivat.

24. Et abiit cum illo, et sequebatur eum turba multa, et comprimebatur eum.

25. Et mulier quæ erat in profusio sanguinis, annis duodecim.

26. Et fuerat multa perpassa à compluribus medicis ; et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat :

27. Cum audisset de Jesu, venit in turbâ retrò, et tetigit vestimentum ejus :

28. Dicebat enim : Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

29. Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus : et sensit corpore, quia sanata esset à plaga.

30. Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem quæ exierat de illo, conversus ad turbam, aiebat : Quis tetigit vestimenta mea ?

31. Et dicebant ei discipuli sui : Vides turbam comprimentem te, et dicitis : Quis me tetigit ?

32. Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fecerat.

33. Mulier verò timens et tremens, sciens quod factum esset in se, venit et proccidit ante eum, et dixit ei omnen veritatem.

34. Ille autem dixit ei : Filia, fides tua te salvam fecit : vade in pace, et esto sana à plaga tua.

35. Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagoga, dicentes : Quia filia tua mortua est : quid ultra vexas magistrum ?

36. Jesus autem, audito verbo quod dicebatur, ait archisynagogo : Noli timere : tantummodo crede.

37. Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, et Jacobum, et Joannem fratrem Jacobi.

38. Et veniunt in domum archisynagoga, et videt tumultum, et flentes, et ejulantes multum.

39. Et ingressus, ait illis : Quid turbamini et ploratis ? puella non est mortua, sed dormit.

40. Et irridebant eum. Ipse verò, ejectis omnibus, assumit patrem et matrem puellæ, et qui secum erant, et ingreditur ubi puella erat jacentis.

41. Et tenens manum puellæ, ait illi : *Talitha, cumi* : quod est interpretatum : Puella, (tibi dico) surge.

42. Et confestim surrexit puella, et ambulabat : erat annorum duodecim : et obstupuerunt stupore magno.

43. Et præcepit illis vehementer, ut nemo illi sciret, et dixit dari illi manducare.

COMMENTARIA.

VERS. 1. — IN REGIONEM GERASENORUM, pro, *Gadarenorum*. Advetendum est enim quod apud Matth.

VERS. 1. — TRANS FRETUM ; superius veritè contra, id est, in *ulteriorem partem* ; quanquam in Matthæo sæpenumero veritè *trans fretum*. Lacum, ut dixi, appellant mare : tamen isdem verbus uti licuisset, etiam ante transmissio, aut aggere, aut monte. Fretum

22. Et un chef de synagogue nommé Jair vint le trouver ; et le voyant, il se jeta à ses pieds :

23. Et il le suppliait avec grande instance, en lui disant : Ma fille est à l'extrémité ; venez lui imposer les mains, afin de la guérir et de lui sauver la vie.

24. Jésus s'en alla avec lui, et il fut suivi d'une grande foule de peuple, qui le pressait.

25. Alors une femme malade d'une perte de sang depuis douze ans,

26. Qui avait beaucoup souffert entre les mains de plusieurs médecins, et qui ayant dépensé tout son bien, n'en avait reçu aucun soulagement, mais s'en était trouvée plus mal.

27. Ayant entendu parler de Jésus, vint dans la foule par derrière, et toucha son vêtement.

28. Car elle disait : Si je puis seulement toucher son vêtement, je serai guérie.

29. Au même instant son sang, qui coulait, s'arrêta, et elle sentit dans son corps qu'elle était guérie de son infirmité.

30. Aussitôt Jésus connaissant en lui-même la vertu qui était sortie de lui, se tourna vers le peuple, et dit : Qui est-ce qui a touché mes habits ?

31. Ses disciples lui dirent : Vous voyez que la foule vous presse, et vous demandez qui vous a touché ?

32. Et il regardait autour de lui pour voir celle qui l'avait touché.

33. Mais cette femme, qui savait ce qui s'était passé en elle, vint, saisie de crainte et de frayeur, se jeter à ses pieds, et lui déclara toute la vérité.

34. Sur quoi Jésus lui dit : Ma fille, votre foi vous a sauvés ; allez en paix, et soyez guérie de votre mal.

35. Il parlait encore, lorsqu'il vint des gens du chef de synagogue, qui lui dirent : Votre fille est morte ; pourquoi importunez-vous encore le Maître ?

36. Mais Jésus, ayant entendu ce discours, dit à ce chef de synagogue : Ne craignez point ; croyez seulement.

37. Et il ne voulut pas que personne le suivit, hors Pierre, Jacques, et Jean, frère de Jacques.

38. Etant arrivés à la maison du chef de synagogue, il vit une troupe confuse de gens qui pleuraient et qui jetaient de grands cris.

39. Et en entrant il leur dit : Pourquoi faites-vous tant de bruit, et qu'avez-vous à pleurer ? cette fille n'est pas morte ; elle n'est qu'endormie.

40. Et ils se moquaient de lui. Mais lui, ayant fait retirer tout le monde, prit le père et la mère de la fille et ceux qui lui avait avec lui, et entra dans la fille et la fille était couchée ;

41. Et la prenant par la main, il lui dit : *Talitha, cumi*, c'est-à-dire, *Ma fille, lèvez-vous* (je vous le commande).

42. Au même instant la fille se leva, et se mit à marcher ; car elle avait douze ans. Et ils furent dans un extrême étonnement.

43. Mais il leur commanda très-fortement de prendre garde que personne ne le sût ; et, pour les convaincre entièrement de la résurrection de cette fille, et de sa parfaite guérison, il dit qu'on lui donnât à manger.

44. Au même instant la fille se leva, et se mit à marcher ; car elle avait douze ans. Et ils furent dans un extrême étonnement.

45. Mais il leur commanda très-fortement de prendre garde que personne ne le sût ; et, pour les convaincre entièrement de la résurrection de cette fille, et de sa parfaite guérison, il dit qu'on lui donnât à manger.

46. Au même instant la fille se leva, et se mit à marcher ; car elle avait douze ans. Et ils furent dans un extrême étonnement.

47. Mais il leur commanda très-fortement de prendre garde que personne ne le sût ; et, pour les convaincre entièrement de la résurrection de cette fille, et de sa parfaite guérison, il dit qu'on lui donnât à manger.

48. Au même instant la fille se leva, et se mit à marcher ; car elle avait douze ans. Et ils furent dans un extrême étonnement.

49. Mais il leur commanda très-fortement de prendre garde que personne ne le sût ; et, pour les convaincre entièrement de la résurrection de cette fille, et de sa parfaite guérison, il dit qu'on lui donnât à manger.

50. Au même instant la fille se leva, et se mit à marcher ; car elle avait douze ans. Et ils furent dans un extrême étonnement.

certi comperio, propter hoc quòd diversi diversa sentiunt ; sed parvi refert scire nomina locorum seu habitatorum. Si tamen verum est quòd regio hæc sit trans Jordanem, nomen Gadarenorum quadrat ; pro quanto trans Jordanem Gaditæ acceperunt à Moysse portionem suam.

VERS. 2. — OCCURRIT.... HOMO. Quanvis duo fuerint apud Matthæum 8, Marcus tamen tacens unum non contradicit ; savioris enim creditur mentionem facere.

VERS. 6. — VIDENS AUTEM JESUM A LONGE, OCCURRIT ET ADORAVIT EUM. Dæmon, aut coactus aut ad malum aliquid tendens, virtutis actum exereet, propter quòd magnus iste religionis actus processisse videtur ab animo explorandi an Jhesu sit Filius Dei ; expertus namque in deserto quòd tentando Jhesum, hæc omnia tibi dabo si cadens adoraveris me, non potuit cognoscere an sit Filius Dei, tentat modò contrariam viam scilicet adorando ipsam Jhesum. Unde et assertivè, nominat eum Filium Dei ; sicut etiam cum tantà reverentiâ adorat.

VERS. 7. — QUID MIHI ET TIBI, JESU, FILI DEI ALTISSIMI? Fingit dæmon nihil commune esse sibi et Christo ; hoc est, nihil negotii habere cum eo ; cum tamen multum negotii cum eo haberet tentando. Anjuro te per Deum. Verba hæc fuerant dicta à dæmone postquam Jhesu dixerat et : *Exi, spiritus immunde* ; ut manifestè subjungit evangelista. Ne me torques. Imperium Jhesu ut dæmon exeat, tormentum esse dæmonis ipsemet dæmon testatur ; invitum enim oportere exire, est tormentum superbo et pertinaci in proprio velle.

VERS. 9. — ET INTERROGABAT EUM : QUID TIBI NOMEN EST? Jhesu interrogat, ut ipsemet dæmon fateatur invitum multitudinem ; ad hoc ut magnitudo miraculi innotescat, et ad hoc ut cognoscatur quantumque multitudinem dæmonum ei subijci.

VERS. 10. — NE SE EXPELLERET EXTRA REGIONEM. Hinc apparet affectus diversorum dæmonum ad diversas regiones ; nisi enim multitudo hæc affecta

dis, ubi porcos in mare præcipites isse memorabant. Quanquam, apud Marcum, hic ipse locus *Gadarenorum* vocatur, et eodem nomine apud Lucam ; undè colligere licet, eidem urbi, quæ regioni dediti nomen, diversa fuisse nomina, et eandem dictam *Gerusalem*, ac *Gadaram*. Id quòd indicat et divus Hieronymus in locis Hebraicis, addens *Gerusalem* mentionem fieri in Evangelio. Ad idem mox, in *Gergesâ*, refert illic porcos præcipites isse in mare ; ut consequatur, aut *Gergesam* viculum esse in regione *Gadarenorum*, aut eandem esse *Gergesam* et *Gadaram*. Quam Græci vocant *Gergesam*, opinor Hieronymo dici *Gargasi*, quam ait esse civitatem trans Jordanem, junculam monti Galaad, quæ ipsius etate dicta sit *Gerasa*, urbis insignis Arabiæ. Hanc, ut refert, quidam existimabant eandem esse cum *Gadara*.

VERS. 9. — LEGIO MIHI NOMEN, λεγιών. Græcè scribens usus est voce Latinâ, tamen mutato genere.

VERS. 11. — PASCENS IN AGRIS. In agris, hic nec apud Græcos additur, nec in codice aureo, nec in Donatianiis, nec in Constantiensi, nec est in Vulg.

VERS. 13. — ET MAGNO IMPETU. Græcè, et impetu *ferabatur* græcè per præcepta in mare. Magno additit interpres de suo. AD DUO MILLIA. Græcè, erant autem *fermè duo millia*, sive *bis mille* ; et subaudiendum est

fuisse regioni illi, non petisset extra regionem non mitti.

VERS. 12. — ET DEPRECABANTUR EUM SPIRITUS, pro, *omnes dæmones, dicentes* : MITTE NOS IN PORCOS, UT IN EOS INTROIAMUS, ET CONCESSIT, pro, *permissit, eis statim Jhesus*. Hinc habes potestatem naturalem dæmonum ligatam teneri, in penam sui peccati ; si enim liberè ut possent suâ potentia, non indignisset licentiâ Jhesu ad invadendum porcos ; et intolerabilia mala facerent.

VERS. 13. — ET VIDENT ILLUM QUI A DÆMONIO VEXABATUR, SEDENTEM VESTITUM ET SANÆ MENTIS. In Græcis codicibus subjunguntur hæc quatuor dictiones, *eum qui habuerat legionem* ; et significatur per hoc magnitudo facti, ut non solum significetur dæmonio vexatus, sed legione dæmonum oppressus ; jam sedens et vestitus et sanæ mentis, qui prius nudus discurrebat et furiosus.

VERS. 16. — ILLIS, egressis ex civitate.

VERS. 17. — ET ROGAS OCCURRIT UT DISCEDERET DE FINIBUS EORUM. Illi qui egressi fuerant de civitate, timentes ne pejus aliquid factus porcorum subsequeretur, rogant venerando tantam auctoritatem monstratam in curante illius furiosi, ut discedat à regione illâ.

VERS. 19. — ET ANNUNTIAT ILLIS QUANTA TIBI DOMINUS FECERIT. Non dicit quanta ego fecerim tibi, sed in Deum refert : quem Hebræorum more appellat Dominum ; unde apparet Hebræum fuisse illum hominem in quo fuerat legio ; nisi enim fuisset Hebræus, non Hebræo more nuncupasset Deum Jhesu, illi mandata dando. Et miserus sit tui. Ordo præpositorus ; nam sensus est : Annuntia quòd Dominus miserus tui fuerit, et quanta tibi fecerit ; prior enim est sublevatio à miseriâ quam collatio honorum.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 21. — ET CUM TRANSCENDISSET, pro, et cum trajecisset Jhesus, IN NAVI, RURSUS TRANS FRETUM, pro in *ulteriorem ripam*.

VERS. 22. — ET VENIT QUIDAM, PRO, ET ECCE VENIT MANUS, DE ARCHISYNAGOGIS.

VERS. 25. — FILIA MEA IN EXTREMIS EST. Quod apud Math. dicitur modo moriebatur, hic dicitur, in extremis est. VENI, IMPONE MANUM TUAM, PRO, MANUS. Pluraliter, et superflui tuam. ET VIVAT, PRO, VIVET. Affirmat enim archisynagogus, quod si Jesus imposuerit filiolæ suæ manus, sequetur vita; hoc est, quod non morietur quamvis sit in extremis.

VERS. 29. — ET SENSIT CORPORE QUIA SANATA ESSET A FLAGA, PRO, ad flagello. Egritudinem enim appellat flagellum Dei.

VERS. 30. — DE ILLO, PRO, de se. Intellige virtutem de Jesu exire non migratione, sed effectu. QUIS TETIGIT VESTIMENTA MEA? Non corpore, sed fide. De quo tactu si intellexissent discipuli, non admirati fuissent verba Jesu.

VERS. 32. — ET CIRCUMSPECIEBAT VIDERE, PRO, ut videret eam que hoc fecerat. Volebat Jesus manifestari miraculum factum non solum ob divinam gloriam ex illo miraculo, sed ad utilitatem fidei in archisynagogo. Sciebat enim ipse affuturos statim nuntios mortis puellæ: et oportere augeri fidem archisynagogi ad credendum quod etiam mortuum filiam posset suscitare.

VERS. 35. — DIXIT EI OMNEM VERITATEM, PRO, omnem causam suam.

VERS. 34. — FILIA, FIDES TUA TE SALVAM FECIT. Manifestat Jesus fidem mulieris meruisse salutem, ut augeatur fides Jairi presentis. — VERS. 35. — ADHUC EO LOQUENTE, VENIUNT NUNTII AD ARCHISYNAGOGUM. IN GRÆCO NON HABETUR DICTIO NUNTII; nec habetur, ad archisynagogum, sed, ab archisyna-

gogo. Significatur domesticos venisse à domo archisynagogi; hos enim describit dicendo quod veniunt ab archisynagogo; hoc est, domestici à domo archisynagogi, procul dubio ad ipsum Jairum archisynagogum. DICENTES, scilicet, archisynagogo: QUIA FILIA TUA MORTUA EST; QUID ULTRA VEXAS MAGISTRUM? Non credebant isti Jesum posse suscitare mortuum; et propterea vanam dicebant sollicitationem Jesu ad veniendum domum.

VERS. 36. — JESUS AUTEM, DEEST, STATIM, AIT ARCHISYNAGOGO: NOLI TIMERE. Hinc apparet Jairum in periculo fuisse timendi jacturam filix esse irreparabilem. TANTUMMODO CREDE. Nihil aliud à te exigitur nisi ut sicut credidisti me posse sanare filiam tuam in extremis constitutam, ita credas me posse tibi illam quamvis mortuam restituere vitam ac sanam.

VERS. 37. — ET NON ADMISIT, PRO, permisit, QUAMQUAM SE SEQUIT, NISI PETREM ET JOANNEM FRATREM JACOBI. Intellige hæc de sequela ad ingrediendum domum Jairi; reliquit enim turbam et discipulos reliquos cum esset prope seu juxta domum. — VERS. 38. — ET VENIUNT, PRO, venit, scilicet Jesus, IN DOMUM ARCHISYNAGOGI, ET VIDIT, PRO, videt. QUID TURBAMINI, PRO, tumultuamini, ET PLOBANTIS? PUELLA NON EST MORTUA, SED DORMIT. Sciebat Jesus illam esse mortuam, nec tamen falsum dixit, intendens non esse mortuam sibi, sed dormire sibi Deo: cui tam facile erat suscitare illam à morte quam facile fuisset homini excitare illam à somno. — VERS. 40. — ET IRRIDEBAT EUM. Deest, scientes quod esset mortua. Et scripsit hoc evangelista ad firmandum testimonium veræ mortis, et consequenter veræ resurrectionis subsequente. IPSE VERO FACTIS OMNIBUS. Noluit coram

erat illi incognita? Proinde participium vertendum erat in verbum infinitum: Jesus autem ut agnovit, sive sensit in seipso, virtutem prædixit ex sese. Nec enim hoc loco ferendum erat de illo, pro, ex se.

VERS. 35. — OMNEM VERITATEM, id est, coram omnibus omnem causam suam, etiam illud, coram omnibus, non reperi scriptum in omnibus Græcorum exemplaribus. Et in nonnullis pro scias scriptum erat sciasus. Quod nos sequi malimus, vel ob hoc, quod cum Latinis exemplaribus concordaret. Porro Lucas causam habet.

VERS. 35. — VENIUNT NUNTII. Nuntii addiderunt nescio qui, quamquam non male. Certum non erat in codicibus Donatianis, ne in Constantiensis quidem. Nec est, ad archisynagogum, sed ab archisynagogo, magno consensu Græcorum codicum, ut intelligas ab illius venisse domo, qui nuntiarent mortem filix. Ceterum non animadvertens, sive lector, sive interpres hanc loquendi figuram: Eamus ad me, pro, eo quod est, ad domum meam, et, à vobis exiit, id est, à domo vestra, existimavit non posse vitari, quin illi ad archisynagogum venerint: quandoquidem is jam erat apud Jesum. Verbum et ab illo venerunt et ad illum, hoc est, ab illius ædibus ad ipsum. Germanam scripturam cum Græcis consentientem reperi in codice Constantiensis. Tamen sermo Græcus potest videri dictus per ellipsin, quemadmodum dicunt in edoi, et, venimus ad Vestia. Ita veniunt ab archisynagogo, subaudi domo.

VERS. 36. — JESUS AUTEM. Græci addunt, statim. VERS. 37. — Admisit, id est, permisit, sive passus est. Nam quis dicit, admisit sequi. Mirè liscivit sua copâ, cum hoc verbum solitus sit vertere dimisit.

turbâ hoc miraculum facere, qui tamen alios publicè suscitavit; ad instruendum utrumque; quandoque oportere servari pro loco et tempore. Et qui SECUM ERANT, scilicet Petrum, Jacobum et Joannem. INGREDIUNTUR, Vulg., ingreditur.

VERS. 41. — AIT ILLI: TABITHA.. Græci scribunt Talitha cumi; sic Vulg. QUOD EST INTERPRETATUM: PUELLA (TIBI DICO), SURGE. Nota hic duo. Alterum est quod illæ duæ dictiones, tibi dico, non significantur verbis Jesu talitha cumi, sed interposite sunt ab evangelistâ vel ad majorem expressionem auctoritatis verbi Jesu, quod solo dicere suscitavit eam, vel (quod magis crediderim) accentus, articulus seu modus profertendi à Christo, expressus est ab evangelistâ per hæc dictiones, tibi dico. Alterum est quod imperativum surge, significatur per dictionem Hebræicam cumi, puella autem, vel non significatur per dictionem talitha directè, sed tanquam genus, si Talitha nomen erat proprium illius puellæ; quia enim significavit tunc individuum puellæ, idè evangelistâ inter-

VERS. 38. — ET VIDIT. Græcus et Vulg., et videt, presentis temporis. ET EJELANTES, ἀπαζευκτας, quod in Psalmis veritè jubilate. Nam ἀπαζευκται est agitare, vox ab illâ non multum dissimilis. Quamquam Valla ex auctoritate Varronis ostendit jubilatam esse clamorem rusticorum, ut queritatum urbanorum. Certe Chrysostomus, homilâ primâ adversus Judæos, ἀπαζευκται dicit pestores clamore deterritos lupum ab ovili.

VERS. 39. — QUID TURBAMINI. ἵ βροχίζετε, id est: Quid tumultuamini, ab eadem voce, quam modò verterat temittunt, βροχίζω.

VERS. 40. — ET IRRIDEBAT EUM. Vulg.: Irridebant. Græci nonnulli addunt; scientes quod esset mortua, sive, cum scirent esse mortuam. Verum id suspicari hinc adscriptum ex Matthæo.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

turbâ hoc miraculum facere, qui tamen alios publicè suscitavit; ad instruendum utrumque; quandoque oportere servari pro loco et tempore. Et qui SECUM ERANT, scilicet Petrum, Jacobum et Joannem. INGREDIUNTUR, Vulg., ingreditur.

VERS. 41. — AIT ILLI: TABITHA.. Græci scribunt Talitha cumi; sic Vulg. QUOD EST INTERPRETATUM: PUELLA (TIBI DICO), SURGE. Nota hic duo. Alterum est quod illæ duæ dictiones, tibi dico, non significantur verbis Jesu talitha cumi, sed interposite sunt ab evangelistâ vel ad majorem expressionem auctoritatis verbi Jesu, quod solo dicere suscitavit eam, vel (quod magis crediderim) accentus, articulus seu modus profertendi à Christo, expressus est ab evangelistâ per hæc dictiones, tibi dico. Alterum est quod imperativum surge, significatur per dictionem Hebræicam cumi, puella autem, vel non significatur per dictionem talitha directè, sed tanquam genus, si Talitha nomen erat proprium illius puellæ; quia enim significavit tunc individuum puellæ, idè evangelistâ inter-

VERS. 38. — ET VIDIT. Græcus et Vulg., et videt, presentis temporis. ET EJELANTES, ἀπαζευκτας, quod in Psalmis veritè jubilate. Nam ἀπαζευκται est agitare, vox ab illâ non multum dissimilis. Quamquam Valla ex auctoritate Varronis ostendit jubilatam esse clamorem rusticorum, ut queritatum urbanorum. Certe Chrysostomus, homilâ primâ adversus Judæos, ἀπαζευκται dicit pestores clamore deterritos lupum ab ovili.

VERS. 39. — QUID TURBAMINI. ἵ βροχίζετε, id est: Quid tumultuamini, ab eadem voce, quam modò verterat temittunt, βροχίζω.

VERS. 40. — ET IRRIDEBAT EUM. Vulg.: Irridebant. Græci nonnulli addunt; scientes quod esset mortua, sive, cum scirent esse mortuam. Verum id suspicari hinc adscriptum ex Matthæo.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

pres dixit, puella, surge. Vel Chaldaicè dictione àb Hebræis usurpata, talitha, puella significatur; major enim est auctoritas evangelistæ interpretantis talitham puellam quam quorumcumque, aliter sentientium.

VERS. 42. — ET CONFESTIM SURREXIT PUELLA ET AMBULABAT, ut intelligas non solum vivam, sed sanam.

VERS. 45. — ET PRÆCEPIT ILLIS VEHEMENTER, ut affectu humilitatis et vitandæ humanæ gloriae, in nemo id scriberet. Perspice differentiam temporum: miraculum mulieris curatae à fluxu sanguinis latens, voluit manifestari, quia tempus urgebat ad augendam fidem archisynagogi: hoc autem miraculum vult latere, quia non imminere necessitas tunc manifestandi. Utroque autem opere docuit discipulos ut pro loco et tempore quandoque manifestarent mira que facturi erant, et quandoque procurarent, manere occulta. ET DIXIT DANIELI MANDUCARE. Ad cumulum testimonii veræ resurrectionis: ut obstupescerent parentes et discipuli comprobarent non esse phantasma id quod videbant. Hæc miracula copiosius narrata sunt apud Matthæum.

bello, quo colligit voces Hebræas Evangeliorum, admonet hunc sermonem, Tabitha cumi (sic enim illic scribitur, corruptè, ut arbitror) Syrum esse, non Hebræum. ΝΤΥ 72 Syriacè puellam significat. Ad idem in libro, de optimo genere interpretandi, fatetur Hebræum esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-

bræo esse: Argatur, inquit, evangelistâ mendacii, quare ad aliter, tibi dico, cum in Hebræo tantum ait: Puella, surge; nisi forte quod Chaldaicum aut Syriacum sit, id Hebræum dici possit, non contra, quod Chaldaicum aut Syriacum sermo nihil aliud sit quam Hebræus, non eodem modo depravatus, exceptis paucis vocibus, quas, ut fit, aliunde sibi asciverunt. Nisi probabilius videtur Hebræos, postquam in Syriam demigrâverunt, illius gentis linguam didicisse, atque à lingua libris sacros, qui intercederant, per Esdram fuisse restitutos. Porro sermonem vulgarem nunquam diutius eundem esse, vel in quibus loquens actus linguæ perspicuum esse potest. Tanta est rerum humanarum volubilitas. Neque verò mihi dissimulâ verè est, Christum populari sermone cum, qui tunc promiscua multitudini erat in usu; præsertim cum quod populum verba faceret. Qui profertent hoc litterarum genus, aiant Talitha, quemadmodum magno consensu legimus in Græcis codicibus, Chaldaicè sonare puellam. Et fieri potest ut suo vitrisque communis.

VERS. 41. — TABITHA. CUMI. Tabitha perscribunt Græci, non Tabitha, suffragantibus Græcæ lectioni vetustissimis codicibus Donatianis, atque item Constantiensis. Sic Vulg. PUELLA, TIBI DICO. Tibi dico de suo adjecti, sive is fuit evangelistâ, sive alius quispiam, quo significantur redderet, et sensum vocantis, et auctoritatem imperantis; ut testatur et Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus: De optimo genere interpretandi. Hebræas voces Marcus ipse, qui siue controversiâ Græcè scripsit Evangelium, nobis interpretatur: Puella, surge. Divus Hieronymus in li-